

SALON MYLLY | VILJAVARASTO JA LAAJENNUS

Suppea rakennushistoriaselvitys 2022

ARKKITEHDIT FREESE & SCHULMAN 2022

Tilaaaja: Suur-Seudun Osuuskauppa

Kansikuva: Uusi viljavarasto. Keskusosuusliike Hankkija r. l. 1950. SRakvv.

ISBN 978-952-94-7184-3 (pehmeäkantinen)

ISBN 978-952-94-7185-0 (PDF)

SALON MYLLY | VILJAVARASTO JA LAAJENNUS
Rakennushistoriaselvitys

ARKKITEHDIT FREESE & SCHULMAN 2022

Salon seudun kartta. ML 2022.

2 km

SISÄLTÖ

Johdanto	2
Tiivistelmä	
Perustiedot	
SALON MYLLY 1935	8
Rakennuttaja Salon Seudun Osuuskauppa	
Suunnittelu ja rakentaminen	
Suunnitteluratkaisu	
KÄYTTÖ JA MUUTOKSET	26
Laajennus 1941	
Betonisiilot 1951	
Muutoksia toiminnassa	
2000-luku	
Muutoskaaviot	
INVENTOINTI 2022	44
Ulkotilat	
Julkisivut	
Sisätilat	
LÄHTEET JA LIITTEET	77

JOHDANTO

Salon mylly sijaitsee kaupungin keskustassa aseman läheisyydessä osoitteessa Mariankatu 12. Se on osa rautatieasemanseudun vanhaa kauppalamiljöötä, joka on luokiteltu valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetun kulttuuriympäristön alueeksi. Myllyn lisäksi siihen kuuluu muun muassa jugendtyylinen entinen seurahuone, Bruno Granholmin suunnittelema asemarakennus sekä taidemuseoksi muutettu vanha veturitalli. Vehreä Salon rautatieaseman ympäristö on yksi lajissaan parhaiten säilyneitä alueita.

Myllyn kokonaisuuteen kuuluu kolme eri aikakauden rakennusta: 1930-luvun viljavarasto, 1940-luvun varastolaajennus sekä 1950-luvun korkeat siilot. Rakennukset ovat kaikki Salon Seudun Osuuskaupan (SSO), myöhemmin Suur-Seudun Osuuskaupan rakennuttamia. Suunnitelmat tilattiin Hankkijalta, mutta niiden alkuperäiset arkkitehdit eivät ole tiedossa. Tämän selvityksen kohteena on myllyn viljavarasto sekä laajennus. Maamerkiksi noussut betonisiilosto on rajattu selvityksen ulkopuolelle.

Myllytoiminnan loputtua vuonna 1956 viljavarasto ja laajennus vuokrattiin Lääke Oy:n (myöhemmin Farnos Oy) rehusekoittamolle. Myöhemmin 1960-luvulla se toimi osuuskunnan keskusvarastona sekä viljalaboratoriona. 2000-luvun alussa rakennukset jäivät kokonaan pois käytöstä ja olivat tätä selvitystä tehtäessä ilman käyttöä.

Nykyinen omistaja etsii uutta käyttöä rakennuksille. Viljavarasto ja siihen kuuluva laajennus on suojeltu kaavassa. Kaava ei salli rakennuksen purkamista eikä suuria muutoksia ulkonäköön. Rakennusten uusiokäyttö edellyttää tutkittua tietoa niiden historiasta ja ominaisuuksista sekä niihin liittyvistä arvoista. Tämä suppea rakennushistoriaselvitys palvelee kyseistä hanketta.

Työhön on sisällytetty arkisto- ja kirjallisuustutkimusta, kenttätöitä ja eri lähteistä peräisin olevan tiedon yhdistämistä ja analysointia. Merkittävimpiä arkistolähteitä olivat tilaajan (SSO) oma arkisto sekä Salon kaupungin

rakennusvalvonnan arkisto. Kaavioiden pohjana on käytetty arkkitehti Salla Törmäsen diplomityön ajantasapiirustuksia.

Selvitys on jaettu kolmeen osaan. Ensimmäisessä historiaosassa käydään läpi viljavaraston rakentamisvaihetta. Toinen osa käsittelee viljavaraston 1940-luvun laajennusta sekä myöhempiä muutoksia. Muutoskaavioissa on esitetty eri vuosikymmenien tehdyt toimenpiteet. Kolmannessa inventointiosassa on tarkasteltu rakennusten nykytilaa. Rakennuksen ominaispiirteet, muutokset ja mahdolliset alkuperäiset osat on analysoitu valokuvien ja niihin liitettyjen selityksin. Selvityksen alussa on kohteen perustiedot sekä tiivistelmä, jossa esitellään työn tuloksena syntynyt näkemys kohteen nykytilasta sen historiaa vasten peilattuna. Työn liitteenä on rakennuslupakronologia, joka on laadittu Salon rakennusvalvonnan arkiston lupa-aineiston perusteella.

Selvityksessä rakennuksista käytetään johdonmukaisesti nimiä *”viljavarasto”* sekä *”laajennus”* tarkoittaen alkuperäistä osaa sekä 1940-luvun laajennusta. Nimeä *”Salon mylly”* käytetään silloin, kun tarkoitetaan kokonaisuutta, johon myös siilot kuuluvat.

Suur-Seudun Osuuskaupan tilaama selvitys tehtiin kesällä ja syksyllä 2022 Arkkitehdit Freese & Schulmanin toimesta. Työstä vastasi arkkitehti Sofie Hägerström. Tekniikan kandidaatti Saara Passoja on taittanut julkaisun sekä laatinut muutoskaaviot. Tilaajan edustajana toimi talousjohtaja Riitta-Leena Rossi.

Salon Seudun Osuuskaupan viljavarasto ennen 1940-luvun laajennusta. Tmk.

TIIVISTELMÄ

Salon mylly kuuluu valtakunnallisesti merkittäviin kulttuurihistoriallisiin ympäristöihin ja on olennainen osa kaupungin ja lähiseudun historiaa. Sen ensimmäinen osa eli viljavarasto rakennettiin vuonna 1935. Vuonna 1941 rakennusta laajennettiin uudella säkkivarastolla. Kokonaisuutta täydennettiin vielä 1950-luvulla funktionalistisella korkealla siilostolla, joka siitä lähtien on hallinnut ympäristöään. Myllyn rakentumisaikana Salo kehittyi pienestä kauppalasta kaupungiksi. Muutoksia tapahtui ratapiha-alueen ja aseman lähiympäristössä, mutta alueella on myös säilynyt useita vanhoja rakennuksia.

Rakennuttaja SSO eli Salon Seudun Osuuskauppa, myöhemmin Suur-Seudun Osuuskauppa tilasi eri arkistolähteiden mukaan viljavaraston ja laajennuksen piirustukset Hankkijalta. Hankkijan nimiö esiintyy kaikissa piirustuksissa ja sen toimesta suunniteltiin myös viljankäsittelykoneiden sijoittamista rakennuksiin. Alkuperäiset arkkitehdit eivät ole tiedossa. Koska Hankkijalla ei ollut omaa rakennusosastoa on mahdollista, että Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta, SOK:n arkkitehdit suunnittelivat rakennukset.¹

Erkki Huttunen, joka toimi SOK:n arkkitehtina vuodesta 1928 suunnitelti myllyjä muun muassa Ouluun (1928–29) ja Viipuriin (1932). Viipurin myllyn siilot valettiin liukulaudoitusmenetelmällä, jota käytettiin ensimmäistä kertaa Suomessa siilojen rakentamisessa. Rakennus herätti laajaa kiinnostusta Suomessa sekä ulkomailla.² Huttusen suunnittelemat myllyt ovat kookkaita suurmyllyjä ja Oulun Toppilan myllyä lukuun ottamatta puhtaasti funktionalistisia. Salon viljavarasto on tylogialtaan erilainen ja edustaa perinteisempää tyyliä.

Salon myllyn viljavarasto oli valmistuessaan suuri ylpöyden aihe kaupunkilaisille ja osuuskunnalle. Se edusti uutta tekniikkaa ja oli osoitus maatalouden kannattavuudesta. Tyyliltään se oli klassistinen funktionalistisilla piirteillä. Sen toiminnan tarkoitus näkyi selkeästi ulospäin. Ulkoasuun ja yksityiskohtiin

panostettiin enemmän kuin 1940-luvulla tehdyssä laajennuksessa. Laajennus kytkettiin saumattomasti vanhempaan osaan mutta on selkeästi erotettavissa omana kokonaisuutena.

Valtio ja yksityiset toimijat rakensivat satoja viljasiiloja ympäri Suomea. Niiden arkkitehtuuri ei yleensä ollut paikkaan sidottu vaan samanmallisia mylly- ja varastorakennuksia esiintyi useissa paikoissa. Osa näistä hyötyrakennuksista on purettu. Osa toimii viljavarastoina edelleen. Salon myllyn toiminta loppui vuonna 1956. Viljan varastointi ja siihen liittyvä muu toiminta jatkui vielä 2000-luvulle asti. 2000-luvun puolivälistä lähtien rakennukset ovat olleet kokonaan pois käytöstä.

Sekä viljavarasto että laajennus ovat pääpiirteissään hyvin säilyneet. Merkittävin ulkopuolinen muutos 1940-luvun laajennuksen jälkeen on ollut lastauslaitureiden sekä katosten osittainen purkaminen. Ne kuuluivat keskeisinä osina alkuperäiseen arkkitehtuuriin. Julkisivuväritys on myös muuttunut. Nykyinen keltainen ja ruskea väri on luultavasti 1990-luvulta. Sisätiloissa siilojen alaosat on katkaistu, kun tila otettiin muuhun käyttöön. Laajennukseen on myöhemmin rakennettu uudet sosiaalitilat sekä laboratorio- ja toimistotiloja. Alkuperäinen koneisto, on osittain uusittu ja toiminnan lakkauttamisen jälkeen vähitellen myös purettu. Tavarankuljettamiseen käytetyt eri aikojen rakennusosat kuten esimerkiksi luiskat ja liukuhihnat ovat osittain säilyneet. Laajennusosassa on myös alkuperäisiä valaisimia sekä muita yksityiskohtia.

Nykyisellä omistajalla ei ole enää käyttöä rakennukselle ja sen tulevaisuutta pohditaan. Kaava ei salli sen purkamista eikä suuria muutoksia ulkonäköön. Rakennus on rapistunut ja sen kunto tulee selvittää. Viljavarasto, laajennus sekä viereiset betonisiilot muodostavat vaikuttavan näköisen kokonaisuuden, jonka kaupunkikuvallinen asema sekä merkitys kaupungin identiteetille on kiistaton.

1900-luvun alkuvaiheen teollisuusrakennusten suosio ja uusiokäyttö on viime aikoina lisääntynyt. Monelle on löydetty uutta käyttöä ja ne rikastuttavat kaupunkikuvaamme. Pohjoismaista ja Suomesta löytyy esimerkkejä siilojen muuttamisesta muun muassa asunnoiksi tai toimistorakennuksiksi. Siilorakennusten uusiokäytöllä on omat haasteensa. Betonista valetut umpinaiset siilot ovat arkkitehtonisesti kiinnostavia, mutta vaikeasti muunneltavissa. Tuleva käyttö on sopeutettava rakennuksen luonteeseen.

Salon myllyn keskeinen sijainti, historia sekä ominaispiirteet tukevat aktiivista, ympärivuotista käyttöä, jossa rakennus on vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Tavarankäytön ja ihmisten vapaa liikkuminen rakennuksen ympärillä sekä sisällä on erityispiirre, joka oikein hyödynnettynä muuttuu vahvuudeksi. Kiinnostavat ulkotilat, poikkeuksellinen mittakaava sekä pitkät näkymät eri suuntiin on asioita, mitä tulee vaalia. Ajan patina ja historiallinen kerrostuma ovat avainasemassa paikan hengen säilyttämisessä.

Tulevan käyttötarkoituksen pohtimisen yhteydessä olisi luontevaa harkita fyysisen rakennuksen lisäksi myös kulttuuriset sekä sosiologiset ulottuvuudet. Maanviljelyn juuret ovat syvällä Salon historiassa. Meren läheisyys loi aikoinaan vilkkaat yhteydet länteen, mistä uudet viljalajit ja myös ruokakulttuuri tulivat Suomeen.³ Maaseutu ja kaupunki, viljely ja ruoka sekä osuuskauppa- liikkeen ideat ja aatteet liittyvät kiinteästi myllyn historiaan ja antavat kenties ideoita jatkosuunnittelulle.

Salon mylly kuvattuna syksyllä 2022.

PERUSTIEDOT

Salon mylly, viljavarasto ja laajennus

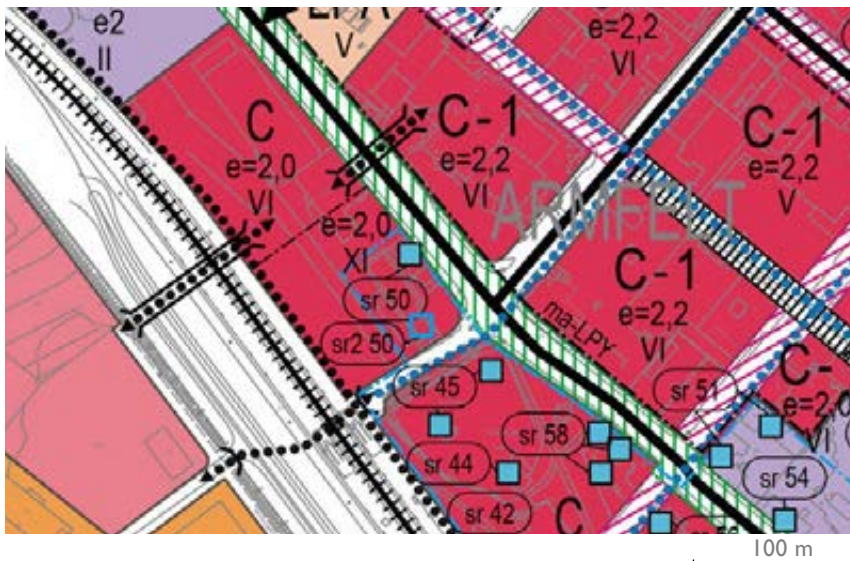
Osoite:	Mariankatu 12 A, 24100 Salo
Kiinteistötunnus:	734-3-21-2
Rakennustunnus:	1012264766
Kaupunginosa:	(3) Armfelt
Kortteli:	21
Tontti:	2
Valmistunut:	Viljavarasto 1935, laajennus 1941
Rakennuttaja:	Salon Seudun Osuuskauppa (vuodesta 2004 Suur-Seudun Osuuskauppa)
Omistaja:	Suur-Seudun Osuuskauppa

Laajuustietoja

Kerrosala:	n. 2 000 m ²
Tilavuus:	n. 7 700 m ³
Kerroksia:	3 + ullakko ja kellari

Korttelialueen kartta. ML 2022.

Kaava ja rakennussuojelu:

Alueella voimassa oleva asemakaava on nro 734 06049. Se on hyväksytty 31.1.1994. Kaavassa alue on KTY-alue, eli liike- ja toimistorakennusten sekä ympäristöhäiriöitä aiheuttamattomien teollisuusrakennusten kortteli-alue. Aikaisemmin alueella oli voimassa asemakaava vuodelta 1965. Siinä kohde sijaitsi LR-alueella, eli rautatie- ja raitiotiealueella.

Salon keskustan osayleiskaava 2035 on hyväksytty 7.4.2014 ja astunut voimaan 10.9.2016. Kaavassa alue on C-alue, eli keskustatoimintojen alue.

Betonisiilot on suojeltu merkinnällä sr 50: ”Rakennus- tai kulttuurihistoriallinen tai maisemallisin perustein suojeltava rakennus. Merkinnällä osoitettua kohdetta ei saa purkaa eikä sen ulkoasua muuttaa siten, että kohteen arvokkaat ominaispiirteet tuhoutuvat. Korjaus- ja uudisrakentaminen tulee sopeuttaa kohteen historiallisiin ja maisemallisiin arvoihin. Museoviranomaiselle tulee varata tilaisuus lausunnon antamiseen ennen ympäristöön voimakkaasti vaikuttaviin toimenpiteisiin ryhtymistä. Numeroindeksi viittaa kaavaselostuksen kohdeluetteloon.”

Viljavarasto ja laajennus on suojeltu merkinnällä sr2 50: ”Maakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristökohde. Numero viittaa yleiskaavaselostuksen arvokohteiden luetteloon. Arvorakennusten suojelun toteuttamistapa ratkaistaan asemakaavoituksen jaltai lupakäsittelyn yhteydessä. Myös asemakaava alueen ulkopuolella rakennusten tai niiden osien purkaminen edellyttää lupaa. Museoviranomaiselle tulee varata tilaisuus lausunnon antamiseen ennen kohteelle/alueelle kohdistuvan lupahakemuksen ratkaisua. Suunnittelun ja rakennustoimenpiteiden tulee olla kokonaisuuden säilyttämistä turvaavia ja edistäviä.”

Ote asemakaavasta vuodelta 1994. Skk.

Ote osayleiskaavasta vuodelta 2016. Skk.

SALON MYLLY 1935

Salon kauppala vuonna 1924. Myllyn tuleva paikka merkattu karttaan punaisella. SRakvv.

Kalevalan Sampo oli ihmeellinen laitos!

Samaa voidaan sanoa Osuuskaupan vehnämyllystäkin, nykyajan Sammosta, joka sekin pyörittää purnun syötäviä, toisen myötäviä, kolmannen kotipitoja...

Kotoisista, kullankaunista jyvistä jauhtaa myllymme vehnäjauhot (karkeat ja hienot), grahamjauhot, ohra- ja ruisjauhot, manna- ja ohrasuurlimot, kaura- ja rehujausjauhot j.n.e.

SIEMENVILJALAJITTELIJAMME on pyörinyt täyttä häkää jo kuukausikaupalla, tehden tarkkaa työtä. Muistattehan — siemenviljan lajittelu ajanmukaisilla koneillamme kannattaa.

Toimitus
nopea ja
varma!

SALON SEUDUN OSUUSKAUPPA r.l.

VILJAVARASTO JA MYLLY.

Maanviljelijät!

Nyt on hankittava se sadonlisäys, jonka maamme menetti. Sen antaa järkäperäinen apulantojen käyttö ja tarkoitukseenmukaiset maanviljelyskoneet. Muistakaa myös kunnollisen siemenen tärkeys.

Tässä kolme tekijää jotka turvaavat maalle maatalouden tuoton — sadon runsauden.

Apulantojen, maanviljelys-
koneiden ja siementen
suurmyyjä:

Salon Seudun Osuuskaupan mainoksia. SSO.

RAKENNUTTAJA SALON SEUDUN OSUUSKAUPPA

Osuustoiminta tuotiin Euroopasta Suomeen, jossa se levisi nopeasti. Se oli osa laajempaa 1800-luvun lopussa alkanutta kansalaisyhteiskunnan ilmiötä, johon kuului myös suomalaisuus-, raittius- ja palokuntaliike sekä myöhemmin työväenliike. Osuuskuntiin pääsi jäseneksi kuka tahansa pienellä osuusmaksulla. Niiden kokouksissa kaikilla oli samanarvoinen ääni ja niiden tuottama hyöty jaettiin tasavertaisesti. Osuustoimintalaki astui voimaan 1901. Vuonna 1904 perustettiin Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta (SOK), jonka tehtävä oli hoitaa osuuskauppojen yhteisostoja, neuvontaa ja ohjausta. Seuraavana vuonna perustettiin Keskusosuusliike Hankkija. Sen tehtäväksi tuli tärkeimpien maataloustuotannossa tarvittavien tavaroiden välitys maamiesseuroille ja osto-osuuskunnille.⁴

Salon Seudun Osuuskaupan (SSO) historia on Suomen mittakaavassa pitkä. Alueella aloitti useita osuuskauppoja jo 1900-luvun alussa. Salon kauppalan ensimmäinen osuusmyymälä avasi ovensa vuonna 1915 Isokadun, nykyisen Horninkadun varrella.⁵ Tätä vuotta pidetään SSO:n syntymävuotena. Osuuskauppa oli alussa vaatimaton sekatavarakauppa, mutta kehittyi vähitellen laajamittaiseksi maatalouskaupaksi. Se kuului niiden osuuskauppojen joukkoon, joille maatalouskauppa oli toinen päätoimiala. SSO:n keskustoimipaikka oli Salo, josta oli jo varhain tullut seudun liikekeskus. Matka Turkuun, Uuteen-kaupunkiin sekä Raumalle oli kohtuullinen. Salo sijaitsi meritien päässä ja kahden muinaisen tien, Suuren rantatien sekä Hiidentien risteyksessä. Vuonna 1889 valmistunut rautatieyhteys oli vahvistanut Salon asemaa entisestään.

SSO:n ensimmäinen päätoimipaikka oli vuonna 1918 ostettu Salon hotellirakennus Läntisellä Siltakadulla (nykyinen Turuntie), jossa liikkeen päämyymälä toimi pitkään.⁶ Hankinnan myötä saatiin myös piharakennus sekä kaksi tilavaa tonttia nykyisen Asemakadun varrella. Osuuskunta rakensi siihen uuden tiilimakasiinin sekä hevos- ja konevajan. Tilaa ei kuitenkaan

ollut riittävästi kasvavalle toiminnalle ja SSO osti vielä samana vuonna rakennusmestari August Tapion sementtivalimon kiinteistön Annankadun ja Mariankadun kulmasta. Rautatieaseman läheisyys oli eduksi raskaan tavarankuljetuksien kannalta. Tontilla oli sementtimakasiinien lisäksi yksi asuinrakennus. Uusiin tiloihin perustettiin keskusvarasto, jossa varastoitiin muun muassa lannoitteita, sementtiä sekä maaseudulta tuleva vilja. Salon seutu oli maan huomattavimpia vehnänviljelyalueita ja Salosta tuli todellinen maataloustuotteiden välityskeskus 1920-luvulla.⁷

Vilja voitiin nyt kerätä yhden katon alle suuremmiksi myyntieriksi. Oma mylly perustettiin 1921 ja leipomo 1928, jotka mahdollistivat ostetun leipäviljan valmistamisen leiväksi saakka.⁸ Näihin aikoihin hankittiin myös osuuskunnan ensimmäinen kuorma-auto.⁹ Vilja kerättiin maakunnista 1960-luvulle asti pääsääntöisesti säkkitavarana. Osuuskunnan kuorma-auto kuljetti viljasäkkejä paluulastina viedessään tavaraa maaseutumyymälöihin. Osuuskaupan kautta kulki 1930-luvulla kymmeniä tuhansia säkkejä vuodessa.¹⁰

Salon Seudun Osuuskauppa sai oman logon vuonna 1935. Merkki oli toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmenillä Salossa hyvin näkyvä ja esiintyi kaikkien myymälöiden julkisivuissa sekä Salon myllyn korkeiden betonisiilojen päällä. SSO.

Nykyinen SSO (Suur-Seudun Osuuskauppa) syntyi vuonna 2004, kun Salon Seudun Osuuskauppa ja Osuuskauppa Seutu yhdistettiin. SSO.

SALON SEUDUN OSUUSKAUPPA r.l.

SUUNNITTELU JA RAKENTAMINEN

1930-luvulla leipäviljan viljelyala lisääntyi voimakkaasti.¹¹ Viljan varastotarpeen sekä jatkokäsittelyn helpottamiseksi SSO päätti vuonna 1934 rakentaa uuden viljavaraston. Sen välityksellä Salon seudun vilja kulkisi kaukaisillekin ostajille. Oli välttämätöntä saada junavaunu varaston viereen, joten uuden varaston sijainti tulisi olla lähellä asemaa. Sopiva tontti löytyi Mariankadun ja rautatien välistä, valtion lunastamalta alueelta.¹² Alustava pohjapiirustus laadittiin, jonka jälkeen neuvoteltiin valtion kanssa tontin vuokraamisesta. Valtio myönsi tontin SSO:lle. Viljan käsittely edellytti korkeata, koneellisin kuljettimin varustettua rakennusta, jossa olisi lajittelija siemenviljan kunnostusta varten sekä myytävän viljan puhdistuskoneet. Johtokunta pyysi Keskusosuusliike Hankkijalta tarkempaa suunnitelmaa viljavarastosta sekä viljan käsittelyn koneellistamiseksi.

Viljavaraston pääpiirustukset on päivätty 29.6.1935. Piirustuksissa on Keskusosuusliike Hankkijan koneosaston leima sekä piirtäjä K.H.:n nimimerkki. Salon kauppalan järjestysoikeus hyväksyi piirustukset 28.7.1935.

Urakkasopimus solmittiin rakennusmestari Niemisen kanssa vuonna 1935. Rakentaminen eteni ripeästi ja viljavarasto oli lukuun ottamatta muutamaa yksityiskohtaa valmis joulukuussa samana vuonna. Lattioiden tasoitus päätettiin muun muassa jättää kevääksi. Johtokunta oli erittäin tyytyväinen urakoitsijan työhön ja päätti vapaaehtoisesti korvata sille syntyneen pienen tappion.¹³ Viljavarasto oli tähän aikaan suuri ja vaativa rakennus. Se oli ylöpyden kohde SSO:lle, joka vuoden 1935 toimintakertomuksen mukaan kuvasi sitä ”ainutlaatuisiksi maassamme”.¹⁴

Valmistumisen jälkeen huomattiin, että varastossa olisi tilaa myös vehnämyllykoneistolle. Koneisto asennettiin syksyllä 1936.¹⁵ Tämä oli huomattava lisäinvestointi, mutta vehnän jauhatusta nosti jalostusastetta paljon enemmän kuin muilla viljoilla. Kokojyväjauhoja rukiista tai rehuviljasta pystyi val-

mistamaan mikä hyvänsä mylly, mutta kuoriaineksen erottaminen vehnästä valkoisen pullajauhon saamiseksi vaati sen sijaan sekä erikoislaitteita että ammattityövoimaa. Salon seudun kunnallislehdessä uutisointiin 29. lokakuuta vuonna 1936 ”ajanmukaisen vehnävalssimyllyn” valmistumisesta. Siinä selostettiin yksityiskohtaisesti, miten pullajauhojen valmistus tapahtui.¹⁶

**"Jauhaa purnun syötäviä,
toisen antaa myötäviä.."**

**Salon Seudun Osuuskaupalle valmistunut
ajanmukainen vehnävalssimylly.**

„Oppia ikä kaikki” — sanotaan, ja meidän mielestämme tuo sananparsi on totuuden kanssa enemmänkin kuin yhtäpitävä. Oppia ja viisautta ’k’ä todella mukanaan tuo — milloin missäkin eri muodossa.

Vehnäjauho — se on sellainen tavallinen jokapäiväisen elämän varrella tavattava välttämättömyys, jonka

jokainen perheenemäntä mutta mahdollisesti muutkin kansalaiset tuntevat. Erj asia on kokonaan se, miten moni tietää, kuinka „nisujauhojen” valmistus oikeastaan tapahtuu.

Meidänkin persoonallemme on pullajauhojen valmistus ollut tähän saakka melko tuntematon käsite — siitä

(Jatk. 2:lle siv.)

takin asiaan liittyviä se-
— Mitä maksettuihin tulee, maimitsi puhu osoittaa niiden yhteis-
vuonna vähäistä laskua.
kee sekä vakinaisia e-
avustuksia. Sen sijaan
noissa on vuoden kulu-
nousua, mutta se ei kui-
johtunut tuberkuloosista
taudeista, jotka viime-
lainkaan köyhäinhuol-
le kuulukaan, vaan ko-
tavallisista sairaustapau-
sa kauppa on joutu-
maan vähävaraisten asu-
raalamaksut. Kuluvana
köyhäinhuoltoaustakunnali-
talousarvioon 790.280 m

Salon Seudun Osuuskauppa 1930–39.Tmk.

Salon kunnallislehti 29. lokakuuta 1936, numero 123.

TALON TEHDYN OSUUSKAUPPA O.Y.

SUUNNITTELURATKAISU

Massa ja sijainti

Salon mylly sijoitettiin juna-aseman läheisyyteen, asemalle johtavan hiekkapintaisen Annankadun varrelle. Tämä oli luonteva paikka toiminnalle, joka oli riippuvainen tavarankuljetuksesta. Rakennus oli radan suuntainen ja pistoraide johti eteläjulkisivun viereen. Tavaraa tuotiin ja vietiin joko tältä puolelta tai kuorma-autolla rakennuksen pohjoispuolelta. Molemmilla sivuilla oli katetut lastauslaiturit.

Rakennus koostui kivirakenteisesta päämassasta, jossa oli viljan vastaanotto ja siilot. Sen jatkeena oli matalampi puurakenteinen säkkivarasto. Molemmissa osissa oli aumakatto. Korkeamman osan päällä oli tuuliviirillä varustettu puurakenteinen 6,6 metriä korkea hissitorni.

Mylly oli Salon kauppalan korkein rakennus, mäellä sijaitsevaa Uskelan kirkkoa lukuun ottamatta.¹⁷ Sen ulkohahmo oli helposti tunnistettava ja näkyi kaupunkiin saapuessa kaukaa. Isoilla kirjaimilla kirjoitettu julkisivuteksti *Salon seudun osuuskauppa* tervehti sekä maantien kulkijoita että junassa liikkuvia ihmisiä.

Arkkitehtuuri

Kivirakenteisen osan etelä- ja pohjoisjulkisivut olivat lähes identtiset. Kaarevat sileäpintaiset siilot oli integroitu rakennusmassaan. Ne erottuivat julkisivupinnassa ja ulottuivat toisesta kerroksesta ullakolle. Niiden vieressä oli ikkunoilla varustetut työskentelytilat ja ns. elevaattoriosia, jossa oli porras ja korkea tavarahissi. Ensimmäisessä kerroksessa oli molemmin puolin neljä vierekäistä oviaukkoa, joista keskeisimmät toimivat sisäänkäyntioina vastaanottohuoneeseen.

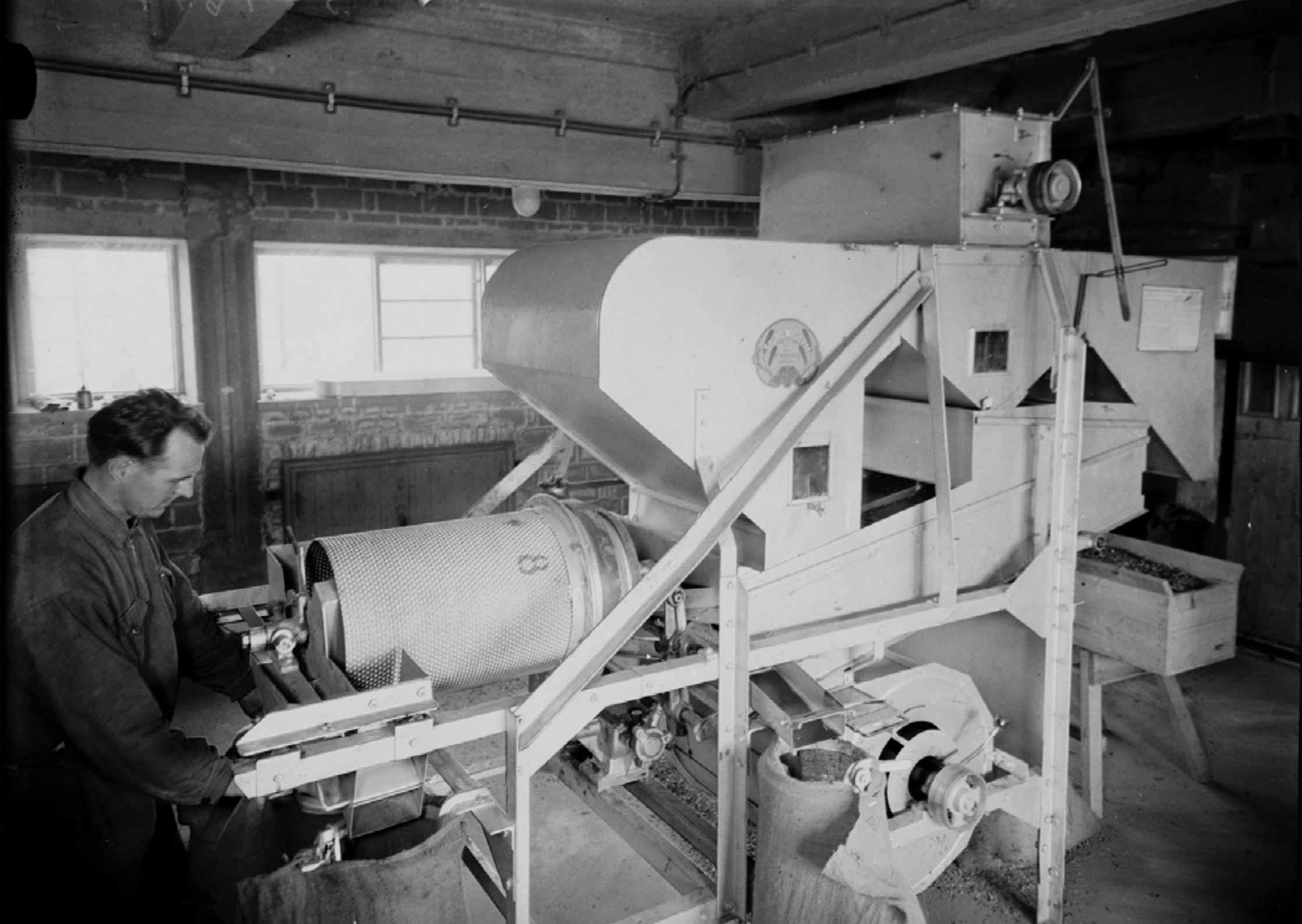
Vaaleat muuratut julkisivut oli maalattu kalkkimaalilla. Puuikkunat ja -ovet sekä niiden ympäröivät kehykset oli maalattu tummempaan sävyyn.

Pääsisäänkäyntien parilliset lasiovet poikkesivat muista varastotyyppisistä umpiovista. Ensimmäisen kerroksen ikkunat olivat suorakaiteenmuotoiset, vaakasuuntaiset pieniruutuiset ikkunat. Ne oli ryhmitelty pareittain, siten että välissä oli kapeampi umpinainen osa. Ylempien kerrosten ikkunat muodostivat vaakasuuntaiset kentät. Katto oli päällystetty tiilillä.

Hissitornin sekä säkkivaraston julkisivuissa oli vaakasuuntainen puupaneeli. Varaston julkisivut noudattivat muuten pitkälti kivirakenteisen osan periaatteita. Yhtenäiset lastauslaiturit ja katokset sitoivat osat yhteen.

Salon mylly oli hyötyrakennus, jonka toiminta näkyi selkeästi ulospäin. Suhteellisen pienessä rakennuksessa oli monta erilaista osaa. Harkittu massoittelu, tarkkaan suunnitellut yksityiskohdat sekä julkisivusommitelman läpimenevät vaaka- ja pystysuuntaiset linjat muodostivat kuitenkin hallitun ja harmonisen kokonaisuuden. Ryhdikäs ulkoasu sekä rakennukselle ominaiset pyöreänmuotoiset siilot edustivat uutta koneellista aikakautta ja poikkesivat selkeästi kauppalan muista liiketaloista. Rakennus oli näkyvä merkki osuuskaupan edistymisestä sekä koko seudun taloudellisesta elinvoimasta. Arkkitehtuuri ei ollut paikkaan sidottua. Samantyyppisiä myllyrakennuksia rakennettiin myös muualle Suomeen.

Salon Seudun Osuuskauppa 1930–39. Tmk.

Tilajaottelu ja toiminta

Mylly oli kuin iso kone. Jokainen osa oli tarpeellinen ja tarkkaan mitoitettu vastaamaan tehtävänsä parhaalla mahdollisella tavalla. Sisätilat rakentuivat työn ja liikkeen ympärille. Tavaraa siirrettiin jatkuvasti rakennuksesta sisään ja ulos, mutta myös sisäinen liikenne oli vilkasta. Ihmiset liikkuiivat kerroksesta toiseen kahden portaikon kautta. Tavaraa kuljetettiin osittain ihmisvoimalla, mutta pääasiassa erilaisten kuljettimien avulla. Vertikaaliset yhteydet hoidettiin koneellisella hissillä (elevaattorilla). Vaakasuuntaisessa siirrossa käytettiin muun muassa liukuhihnoja.

Molemmat pääsisäänkäynnit johtivat viljan vastaanottohuoneeseen. Suorakaiteen muotoinen tila oli valoisa ja helposti saavutettavissa. Itäkulmassa oli kellariin johtava kapea porras. Länsikulmasta johti U-muotoinen porras ylempiin kerroksiin, missä sijaitsivat muun muassa lajittelu- ja puhdistuskoneet. Päällekkäiset huoneet olivat samankokoisia ja niihin tuli luonnonvaloa kahdesta suunnasta.

Vastaanoton itäpuolella, paloseinän takana sijaitsivat siilot. Niitä oli yhteensä 20 kpl neljässä rivissä. Siilot täytettiin ylhäältä. Kaksi hissiä kuljetti viljan vastaanottosuppiloista ullakolle ja täyttöputkissa eteenpäin siiloihin, joissa viljaa saatettiin varastoida tarpeen mukaan useita kuukausia. Siilojen pohjat olivat suppilonmuotoiset. Aukko oli halkaisijaltaan 180 mm ja sijaitsi noin 2,1 metrin korkeudella pohjakerroksen lattiasta. Siilojen alapuolisessa tilassa oli lastauslaitureille aukeavat pariovet. Korotetun lattian alla oli kaksi liukuhihnaa, jotka kuljettivat viljaa vastaanottohuoneeseen.

Matala säkkivarasto sijaitsi vastaanoton länsipuolella. Ensimmäisen kerroksen lisäksi varastossa oli myös ullakkokerros. Molemmista kerroksista oli kulku päätilan puolelle leveän kulkuaukon kautta. Kerroksia yhdisti rungon keskellä kulkeva poikittainen suora porras. Säkkivarastoon sijoitettiin vuonna

1936 myllykoneisto. Valssituoleissa jyvät jauhettiin ja valmiit jauhotuotteet säkitettiin ja varastoitiin. Leveiden varasto-ovien kautta ne siirrettiin joko etelä- tai pohjoispuolen lastauslaiturille.

Varsinaista kellaria ei rakennuksessa ollut, mutta hissien alapuolella oli ns. elevaattorikuoppa. Erillinen pannuhuone rakennuksen itänurkassa sijaitsi osittain maan alla. Se oli omalla sisäänkäynnillä varustettu noin 4,9 x 4,1 metrin tila, jonka korkea muurattu piippu ulottui vesikaton yläpuolelle.

Kantava rakenne ja rakennusosat

Rakennuksen ulkomitat olivat noin 34 metriä pituussuunnassa ja 9 metriä leveyssuunnassa. Rakennusalueella oli melko vaativat maaperäolosuhteet. Perustusten betonimuurit ja pilarit rakennettiin osittain kallion ja osittain liejun päälle. Osa rakennuksen perustuksista paalutettiin.

Kivirakenteisen osan kantava runko koostui betonipilareista ja -palkeista. Myös välipohjat olivat betonia. Ulkoseinät muurattiin 120 x 250 mm kokoisista savitiilistä. Vesikaton ja tornin rakenteet tehtiin puusta. Siilot valettiin betonista. Ne olivat halkaisijaltaan kaksi metriä ja niiden korkeus oli kuusi metriä. Kivirakenteinen osa oli ullakkoa lukuun ottamatta lämmin eristetty tila. Lämpöä tuotettiin omassa pannuhuoneessa.

Puurakenteisen säkkivaraston kantavana rakenteena toimivat puupilarit ja -palkit. Pilareiden välinen jako oli noin 3–3,5 metriä ja niiden yläosassa oli vinosuuntaiset tuet. Säkkivarasto oli kylmä ja eristämätön tila.

Lastauslaiturit ja katokset oli tarkkaan mitoitettu junavaunulle sopiviksi. Ne rakennettiin betonista ulokkeena ulospäin kapenevien betonipalkkien varaan.

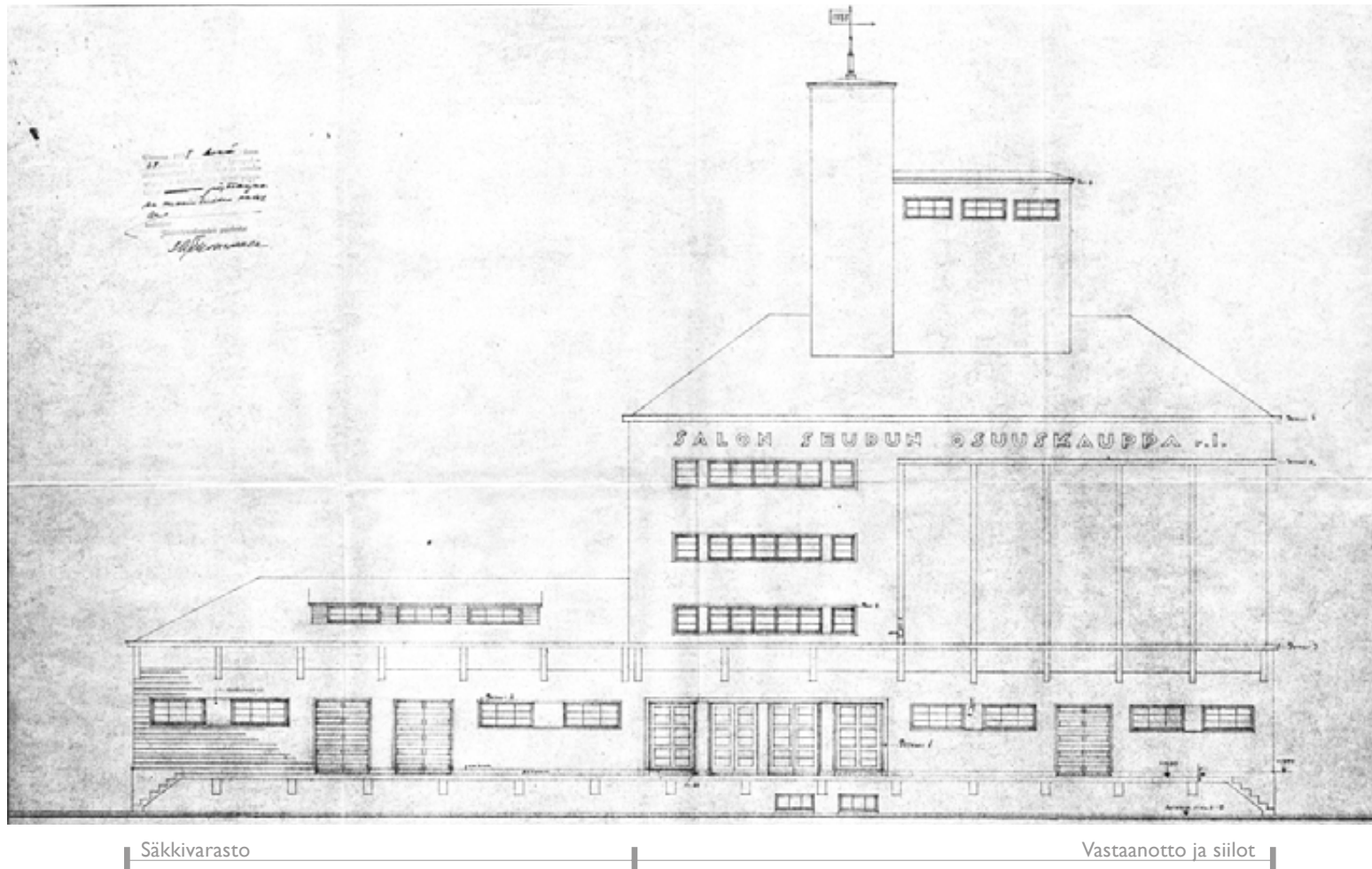
1935–39 otettu sisäkuva viljavaraston 1. kerroksen lajittelu- ja puhdistustilasta. Tmk.

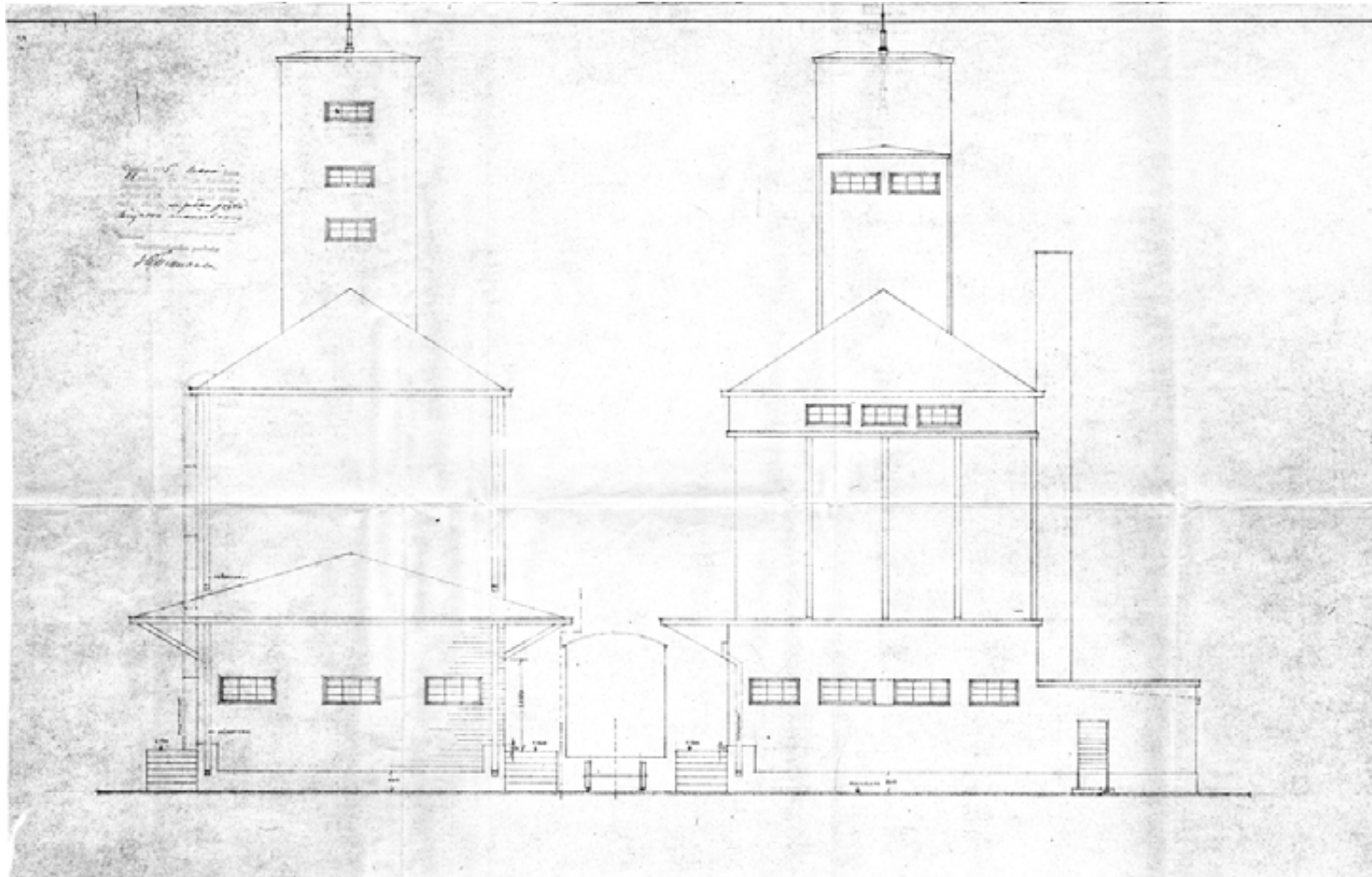
Vuosina 1935–39 otettu sisäkuva viljavaraston siilojen alapuolisesta tilasta. Kuvassa näkyy korotettu lattia, jonka alapuolella oli vastaanottohuoneeseen johtaneet liukuhihnat. Tmk.

VILJAVARASTON PÄÄPIIRUSTUKSET

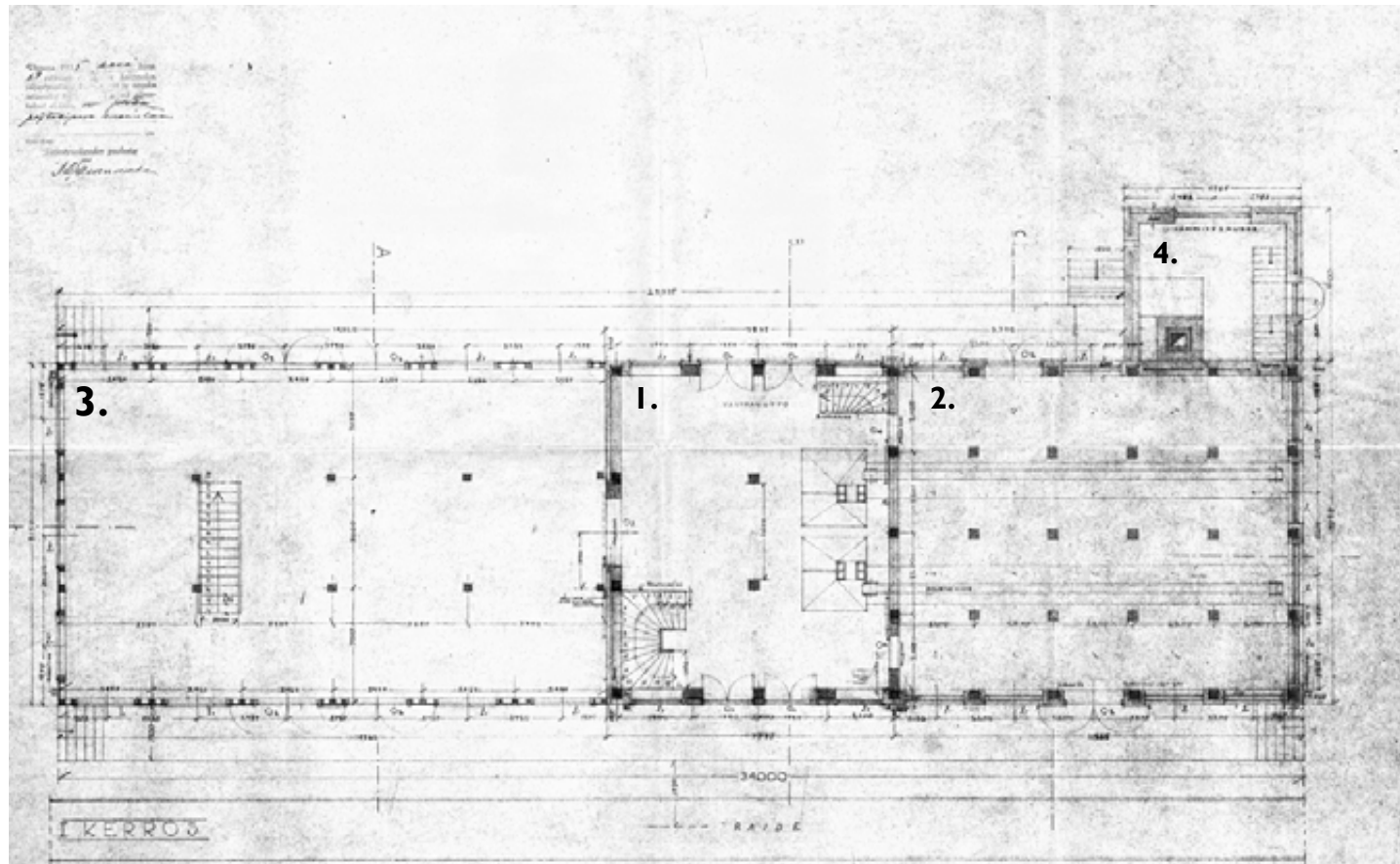
Keskusosuusliike Hankkija r. l. 1935. SRakvv.

Radanpuoleinen julkisivu. 1:200.

Viljavaraston päätyjulkisivut 1:200.

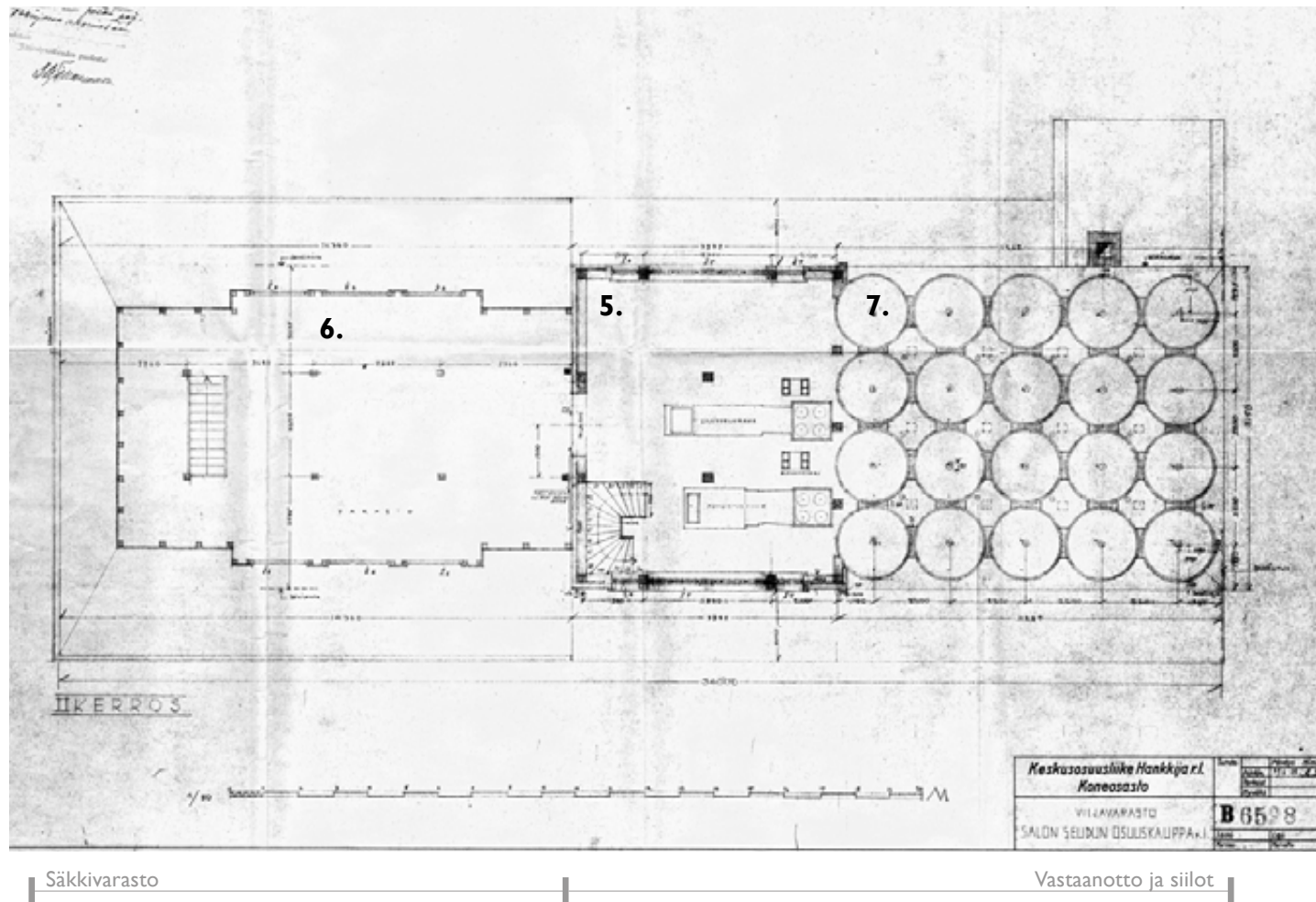

1. Vastaanotto (elevaattoriosia)
2. Siilojen alapuolinen tila
3. Säkkivarasto
4. Pannuhuone
5. Lajittelu- ja puhdistushuone
6. Säkkivaraston ullakko
7. Siilot
8. Ullakko
9. Hissin alapuolinen tila (elevaattoriuoppa)

Säkkivarasto

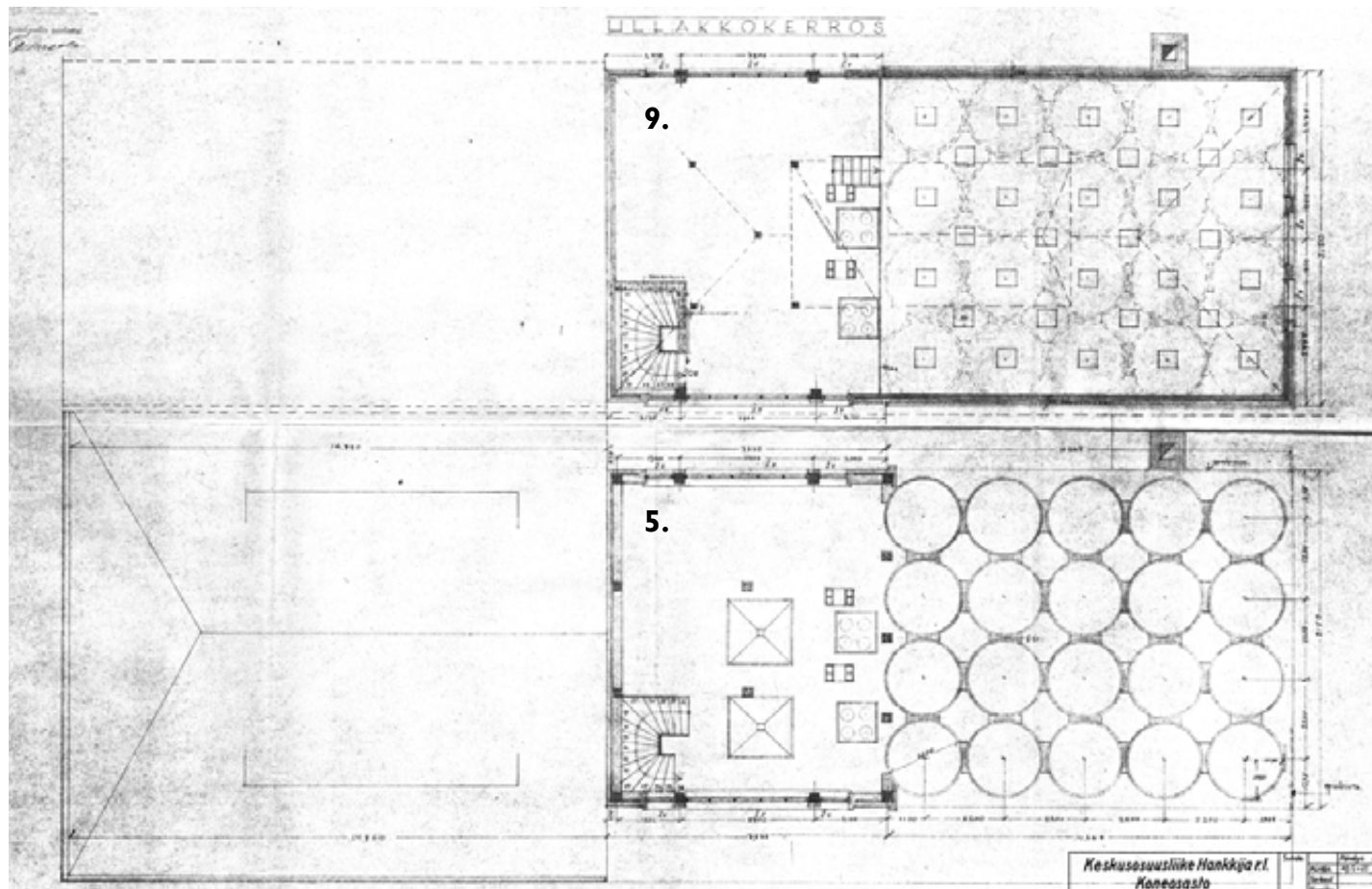
Vastaanotto ja siilot

Viljavaraston pohjapiirustus, I. kerros. 1:200.

1. Vastaanotto (elevaattoriosia)
2. Siilojen alapuolinen tila
3. Säkkivarasto
4. Pannuhuone
5. Lajittelu- ja puhdistushuone
6. Säkkivaraston ullakko
7. Siilot
8. Ullakko
9. Hissin alapuolinen tila (elevaattorikuoppa)

Viljavaraston pohjapiirustus, 2. kerros. 1:200.

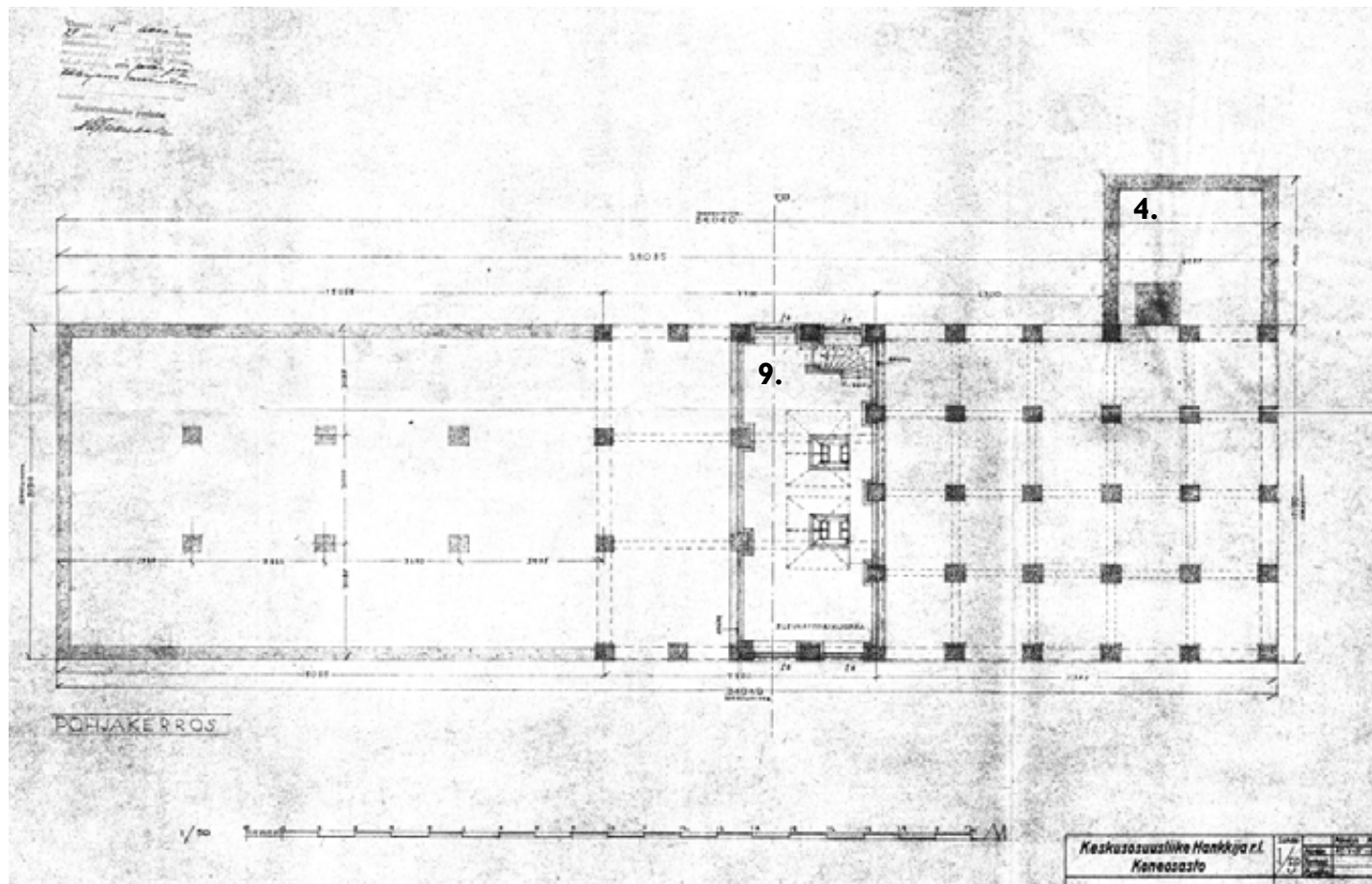

1. Vastaanotto (elevaattoriosia)
2. Siilojen alapuolinen tila
3. Säkkivarasto
4. Pannuhuone
5. Lajittelu- ja puhdistushuone
6. Säkkivaraston ullakko
7. Siilot
8. Ullakko
9. Hissin alapuolinen tila (elevaattori kuoppa)

Säkkivarasto

Vastaanotto ja siilot

Viljavaraston pohjapiirustus, 3. kerros ja ullakko. 1:200.

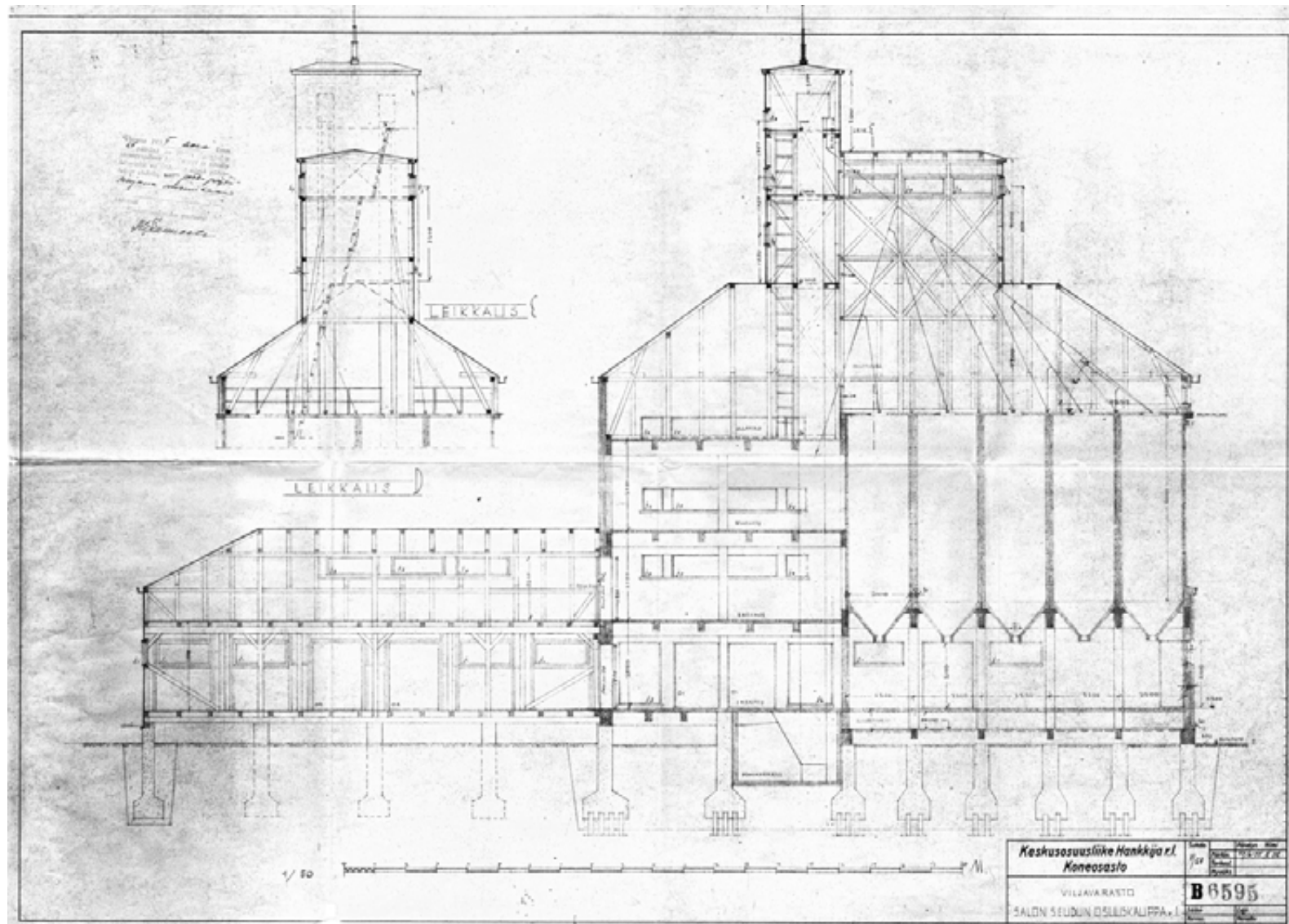

1. Vastaanotto (elevaattoriosia)
2. Siilojen alapuolinen tila
3. Säkkivarasto
4. Pannuhuone
5. Lajittelu- ja puhdistushuone
6. Säkkivaraston ullakko
7. Siilot
8. Ullakko
9. Hissin alapuolinen tila (elevaattoriuoppa)

Säkkivarasto

Vastaanotto ja siilot

Viljavaraston pohjapiirustus, pohjakerros. 1:200.

Viljavaraston leikkauspiirustus. 1:200.

KÄYTTÖ JA MUUTOKSET

TUPAKA
KIEL

LAAJENNUS 1941

Maatalouspoliittiset toimenpiteet tekivät viljatuotannosta entistä tärkeemmän SSO:n alueella 1940-luvulla. Viljatuotanto kasvoi myös poikkeuksellisen lämpimän ja maanviljelylle edullisen ilmastojakson takia.¹⁸ Salon myllyn alkuperäinen yksikerroksinen puurakenteinen säkkivarasto päätettiin korvata isommalla kolmikerroksisella varastolla. Uuden kivirakenteisen varaston piirustukset tilattiin jälleen Hankkijalta vuonna 1941.¹⁹ Piirustuksissa on Keskusosuusliike Hankkijan leima ja ne on päivätty 26.3.1941. Salon kaupan järjestysoikeus hyväksyi piirustukset toukokuussa samana vuonna, sillä ehdolla että rakennukseen tehtäisi määräysten mukainen väestönsuoja sekä ruokailu- ja peseytymistilat henkilökunnalle.

Varasto rakennettiin alkuperäisen viljavaraston jatkeeksi. Laajennuksen aumakatto ja ullakkokerros jatkuivat saman korkuisena ja levyisenä. Alemmat kerrokset 1–3 olivat alkuperäistä osaa leveämpiä. Vanhan ja uuden osan välissä sekä rungon keskellä oli poikittaissuuntaisia, vesikaton yläpuolelle nousevia palomuuereja. Viljavaraston pannuhuone ja piippu purettiin. Uusi pannuhuone sijoitettiin laajennuksen kellariin ja piippu rakennettiin vanhan osan kylkeen.

Julkisivumateriaaleissa ja -väriyksessä noudatettiin pääsääntöisesti alkuperäisen rakennuksen ratkaisuja. Sileäksi rapatut julkisivut olivat vaaleat ja katto päällystettiin tiilillä. Puuikkunat ja -ovet maalattiin tummaan sävyyn.

Julkisivusommitelma oli rationaalinen. Säännöllinen ikkuna-aukotus toistui kaikissa kerroksissa. Suorakaiteenmuotoiset ikkunat oli jaettu pystypuitteella kolmeen osaan. Ullakolla ja kellarissa oli matalammat ikkunat. Varsinaista pääsisäänkäyntiä ei ollut. Ensimmäisessä kerroksessa oli leveitä pariovia, jotka johtivat ulos lastauslaitureille. Viljavaraston laitureiden jatkeena oli sekä radan että kaupungin puolella katettuja betonilaitureita. Radan puolella kuorma voitiin kipata suoraan vaunusta luukun kautta kellariin. Kaupungin puolella

oli myös kellariin johtava ajoramppi. Siellä säkit pudotettiin suoraan kuorma-autoon säkkikierreluiskan kautta.

Varaston pilarit ja palkit, ala- ja yläpohja sekä kellarikerroksen ulkoseinät valittiin betonista. Ulkoseinät ja palomuurit muurattiin betonitiilistä. Ylempien kerrosten välipohjat ja pystyrakenteet tehtiin puusta kuten myös vesikaton rakenteet. Puihin välipohjiin oli helppo puhkoa koneistojen ja siirtolaitteiden tarvitsemia aukkoja. Ullakko oli kylmä eristämätön tila.

Rakennuksen länsi- ja eteläkulmassa sekä koillissivun keskellä oli U-muotoiset puuportaat, joista osa jatkui kellariin ja osa ullakolle. Tavaraa siirrettiin kerrosten välissä myös säkkihissin sekä luiskojen avulla. Viljavarastoon oli kaikissa kerroksissa palo-ovilla varustettu kulkuaukko. Väliseiniä ei juuri ollut, lukuun ottamatta ensimmäisen ja tosien kerroksen varastohoitajan ja myllärin toimistohuoneiden kevyitä seiniä.

Kaikki kerrokset olivat pääasiassa varastokäytössä, mutta laajennukseen asennettiin myös ajanmukaiset mylly- ja viljankäsittelykoneistot. Osa työstä tehtiin kuitenkin edelleen käsivoimin kuten jauhojen säkitys.

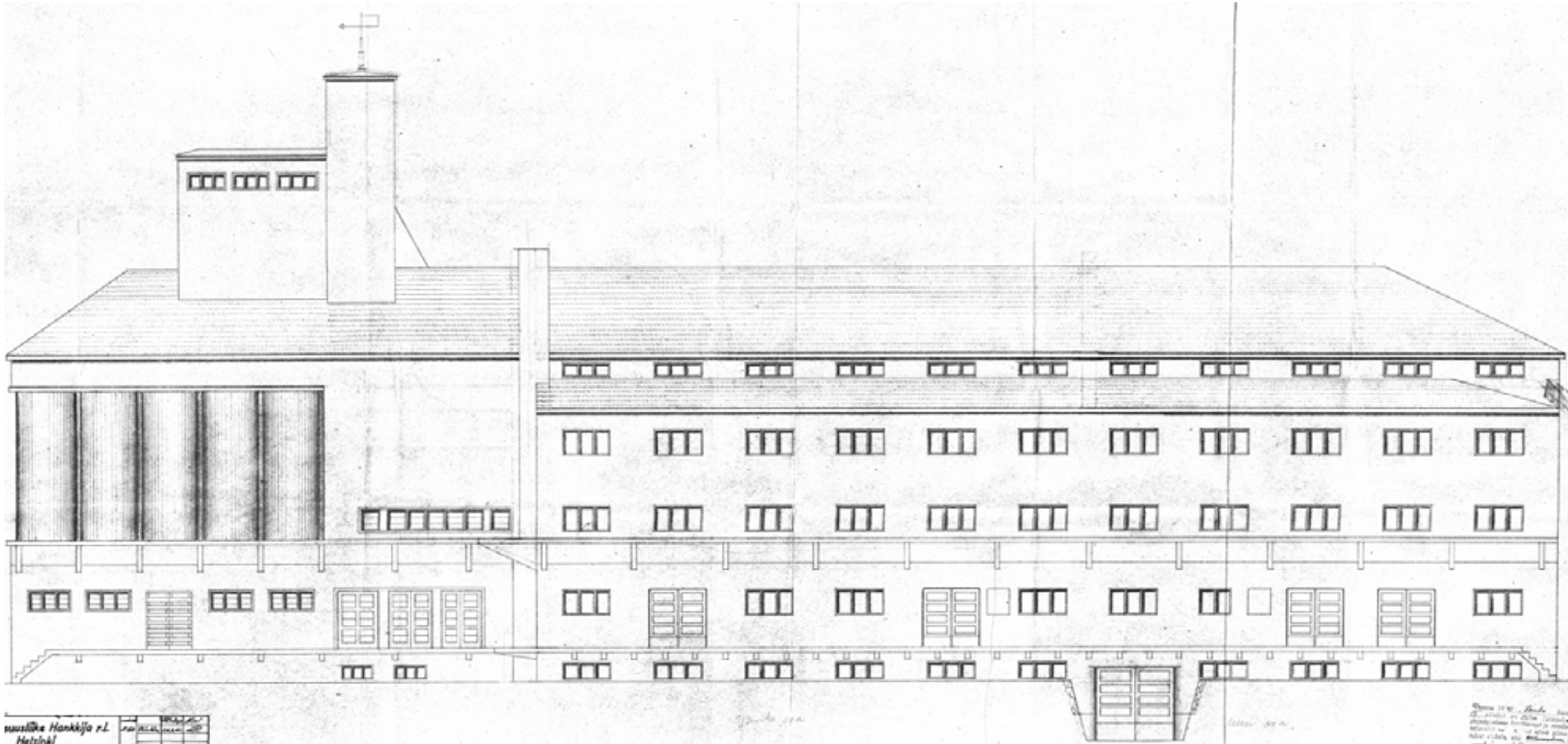
Rakennuksen länsi- ja eteläkulmassa sekä koillissivun keskellä oli U-muotoiset puuportaat, joista osa jatkui kellariin ja osa ullakolle. Tavaraa siirrettiin kerrosten välissä myös säkkihissin sekä luiskojen avulla. Viljavarastoon oli kaikissa kerroksissa palo-ovilla varustettu kulkuaukko. Väliseiniä ei juuri ollut, lukuun ottamatta ensimmäisen ja tosien kerroksen varastohoitajan ja myllärin toimistohuoneiden kevyitä seiniä.

Kaikki kerrokset olivat pääasiassa varastokäytössä, mutta laajennukseen asennettiin myös ajanmukaiset mylly- ja viljankäsittelykoneistot. Osa työstä tehtiin kuitenkin edelleen käsivoimin kuten jauhojen säkitys.

Jauhojen säkitystä viljavaraston laajennuksessa. SSO.

LAAJENNUKSEN PÄÄPIIRUSTUKSET

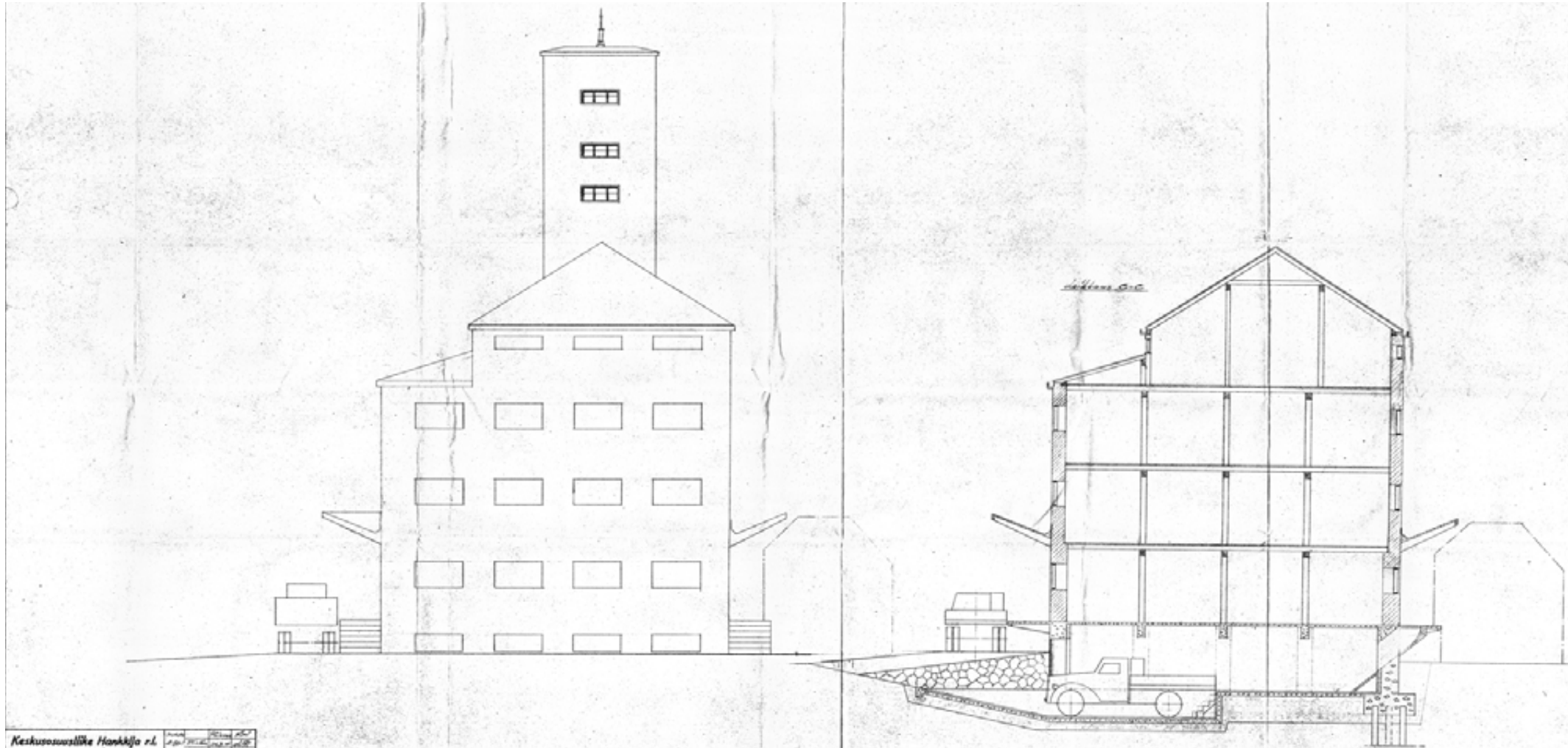
Keskusosuusliike Hankkija r. l. 1941. SRakvv.

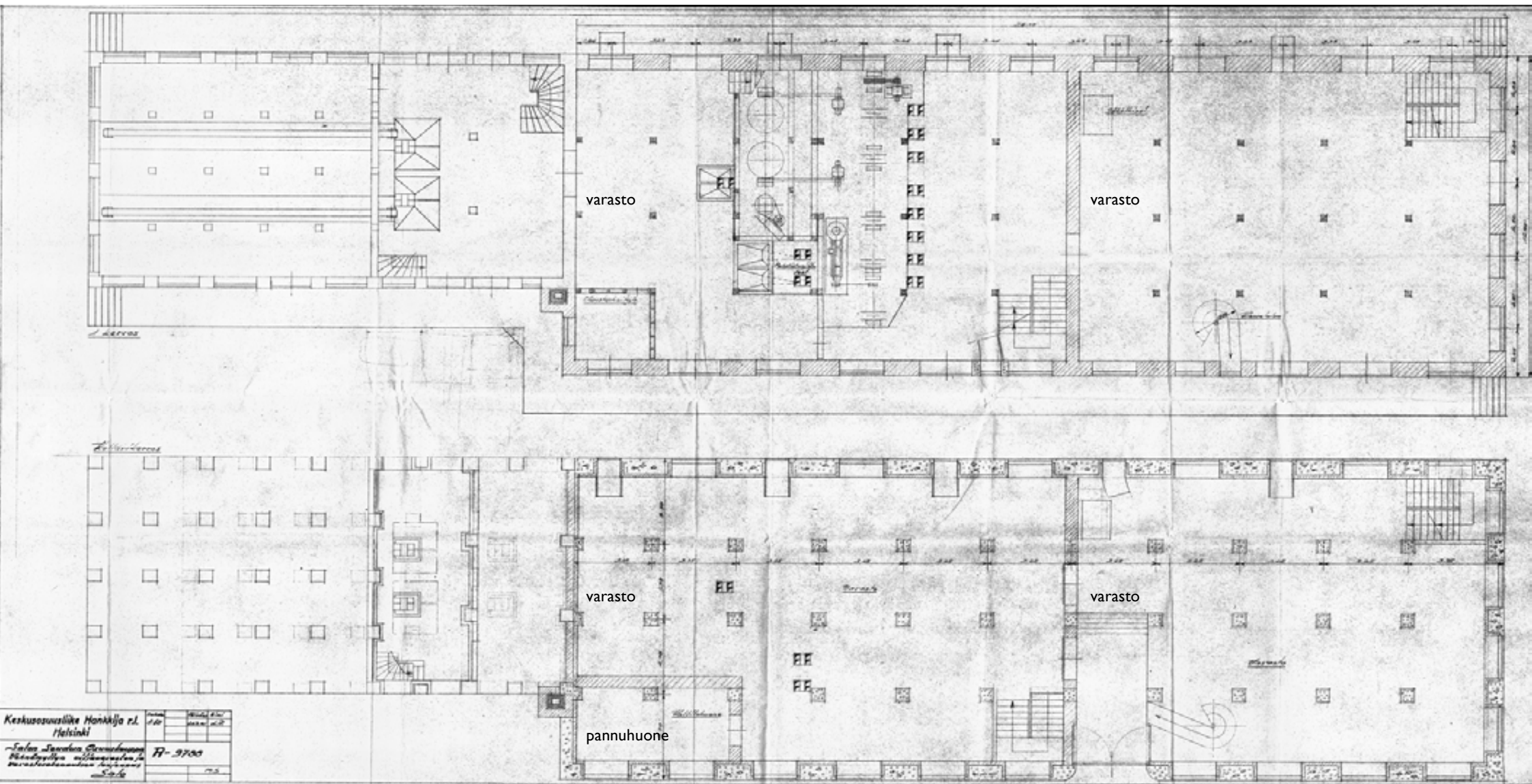
Viljavarasto

Laajennus

Julkisivu koilliseen 1:200.

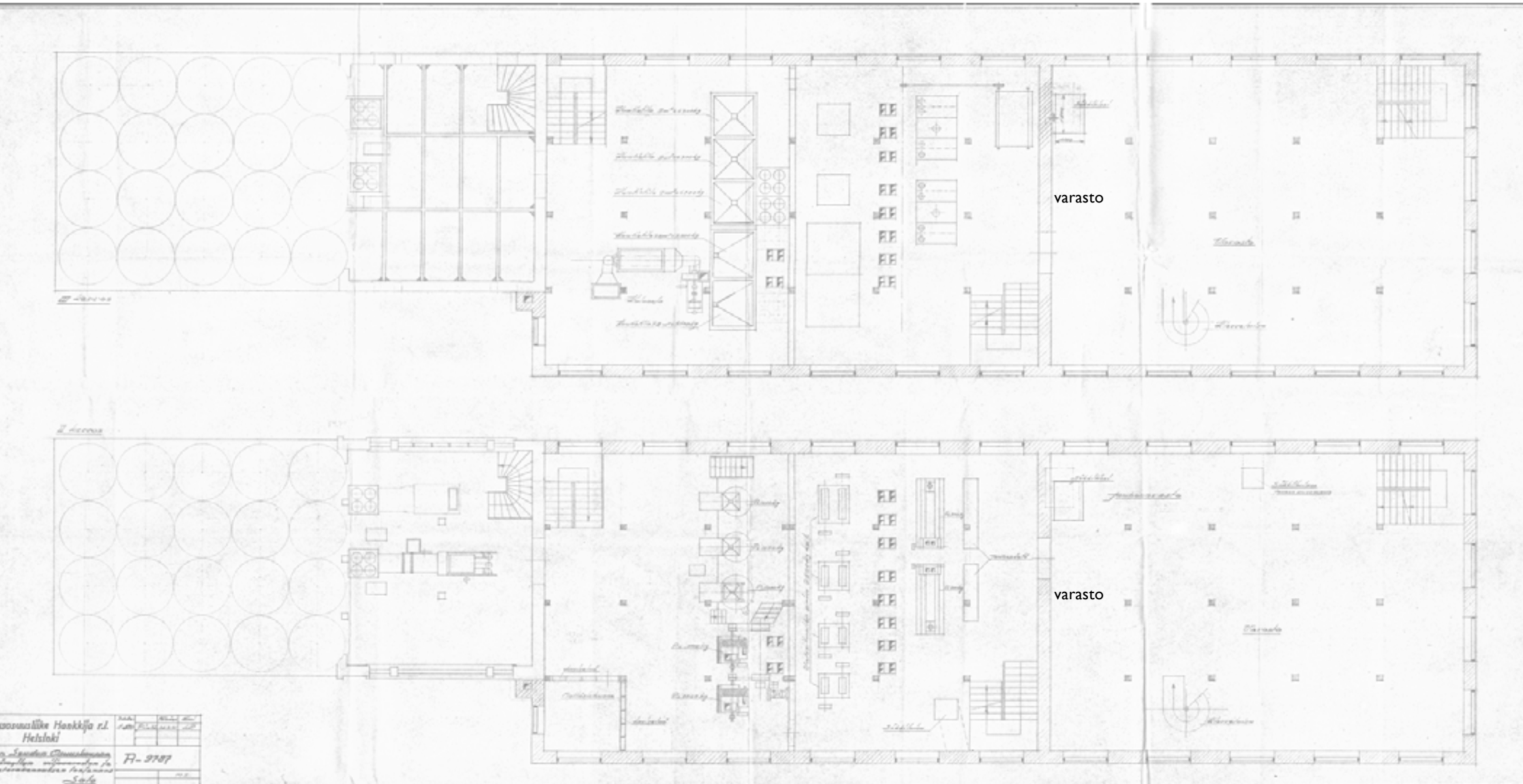
Viljavaraston pääty ja leikkauspiirustus. 1:200.

Viljavarasto

Laajennus

Viljavaraston laajennuksen pohjapiirustukset, kellari ja I. kerros. 1:200.

Viljavarasto

Laajennus

Viljavaraston laajennuksen pohjapiirustukset, 2. ja 3. kerros. 1:200.

BETONISIILOT 1951

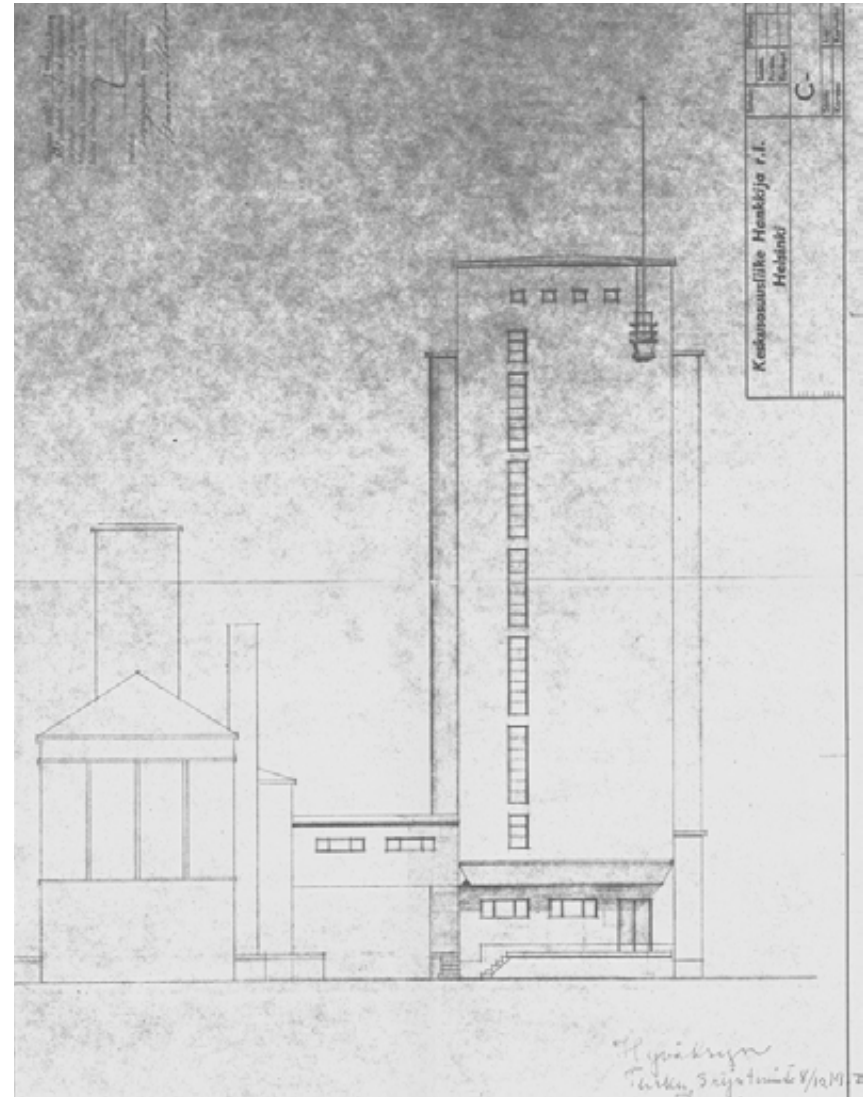
1940-luvun lopussa tarvittiin viljan säilyttämiseen entistä enemmän tilaa. SSO oli tähän aikaan seudun suurin viljaostaja, mutta se ei voinut ostaa läheskään kaikkea lähiseudun viljaa puintien päätyttyä. Vilja jouduttiin tästä syystä säilyttämään maataloilla, missä huonot varasto-olosuhteet vaikuttivat sen laatuun. Ongelma oli valtakunnallinen, joten valtio päätti tukea viljavarojen rakentamista verovaroin.

SSO:n toimitusjohtaja Matti Ora esitteli hallintoneuvostolle viljavaraston laajennussuunnitelmat vuonna 1949 ja rakennushanketta alettiin toteuttaa nopealla aikataululla. Osuuskunta vuokrasi viljavaraston viereisen tontin valtiolta ja piirustukset tilattiin jälleen Hankkijalta. Pääpiirustukset on päivätty 8.12.1950 ja ne hyväksyttiin joulukuussa samana vuonna. Betonisiilojen korkeus ylitti selvästi kauppalan rakennussäännön määräämän rajan, joten hankkeelle oli myös annettava poikkeuslupaa. Kustannusarvio uudelle viljavarastolle oli runsaat 60 miljoonaa markkaa.²⁰

Rakentaminen alkoi joulukuussa 1950 ja uusi viljavarasto valmistui vuoden 1952 satoa varten. Se liitettiin viljavaraston kellariin maanalaisella yhteydellä. Rakennusten väliin jäi kapea katettu lastausalue. Rakentaminen tuli lopulta maksamaan noin 80 miljoonaa markkaa, josta valtio rahoitti kolmanneksen.²¹ Tämä investointi oli pitkälinen rasitus osuuskaupan taloudelle.²² Se osoitti kuitenkin heti tarpeellisuutensa ja antoi muihin liikkeisiin nähden kilpailuedun. Komean näköiset betonisiilot kohosivat näkyvästi Salon rakennuskannan yläpuolelle ja ne olivat seudun edistyskellisen maatalouden symboli.

Työmiehet Annankadulla uuden betonisiiloston edessä. SSO.

Betonisiilot. Julkisivu Annankadulle. Keskusosuusliike Hankkija r. l. 1950. SRakvv.

MUUTOKSIA TOIMINNASSA

1950-luvun puolivälissä myllyteollisuus alkoi voimakkaasti keskittyä ja paikallismyllyt eivät enää kyenneet kilpailemaan suurmyllyjen kanssa.²³ Salon myllyn toiminta lopetettiin vuonna 1956 huonon kannattavuuden takia. Viljavaraston ja laajennuksen tilat vuokrattiin Lääke Oy:n (myöhemmin Farnos Oy) rehusekoittamolle. Siemenviljan käsittely siirtyi viljavaraston laajennukseen. Valsit purettiin ja myytiin eteenpäin.²⁴ Lääke Oy irtisanoi vuokrasopimuksensa neljä vuotta myöhemmin.²⁵

1960-luvulla viljamäärät alkoivat kuitenkin nopeasti kasvaa uudestaan ja SSO otti tilat jälleen omaan käyttöön.²⁶ Osuuskaupan keskusvarasto sekä lannoite- ja väkirehuvarastot siirrettiin tänne ja laajennuksen kellariin tehtiin banaaninkypsyttämö. Uusi maanalainen autovaaka asennettiin vuonna 1966 viljavaraston kaakkoispäädyn eteen. Kuormaa tuodessa auto kävi ensin vaa'alla. Sen jälkeen kuorma purettiin ja tyhjennetty auto punnittiin jälleen. Osa päätyikkunoista suurennettiin ja niiden kohdalle rakennettiin uusi toimitohuone viljavaraston ensimmäiseen kerrokseen. Vanha vaaka Annankadun ja Mariankadun kulmassa purettiin.

1970-luvulla rakennettiin uudet sosiaalitilat laajennuksen kolmanteen kerrokseen. Sosiaalitilat koostuivat ruokailuhuoneesta sekä miesten- ja naisten puku- ja pesuhuoneista. Tilat eristettiin ja varustettiin koneellisella ilmanvaihdolla. Kaikki pintamateriaalit uusittiin. Värikkäät materiaalit ja kalusteet olivat aikakaudelle tyypilliset. Samassa yhteydessä rakennettiin myös uudet laboratorio- ja toimitilat laajennuksen ensimmäiseen kerrokseen. Viljan laadun analysointi sen käyttötarkoituksen selvittämiseksi oli merkittävä SSO:n asiakkailleen tarjoama palvelu. Kaikista viljaeristä, jotka otettiin vastaan, tarvittiin esinäyte. Viljelijä toimitti sen laboratorioon, joka analyysin perusteella valitsi erälle oikean käyttötarkoituksen.²⁷ Uusissa tiloissa uusittiin pintamateriaalit ja myös ikkunat vaihdettiin. Laboratorio-, toimisto- ja sosiaalitilat

olivat käytössä vielä 2000-luvulla.

Vähitellen maatilat alkoivat yhä enemmän toimittaa viljan suoraan lopulliselle ostajille ja varastojen tarve väheni. 2000-luvun puolivälistä lähtien viljavaraston siilot eivät enää olleet käytössä. Konsernin puutarhamyymälä *Multasormi* muutti viljavaraston ensimmäiseen kerrokseen 1990-luvulla. Matalaan tilaan saatiin lisää huonekorkeutta katkaisemalla siilojen alaosat. Liiketila avarrettiin myös purkamalla väliseinä ja korvaamalla osa betonipila-reista teräspilareilla. Multasormen kevytrakenteinen katos ja aitaus rakennettiin lounaspuolelle. Laajennuksen radanpuoleinen katos ja laiturit purettiin samassa yhteydessä.

Salon mylly kuvattuna radan puolelta. Edessä on myllyn alkuperäinen viljavarasto sekä 1940-luvun laajennus. Taustalla näkyy 1950-luvulla valmistuneet korkeat betonisiilot. SSO.

2000-LUKU

Viereisen betonisiilon työntekijät käyttivät viljavaraston laajennuksen sosiaalituloja vielä 2000-luvun alussa. Entinen ruokailutila oli vähän aikaa taiteilija Liisa Kanervan käytössä. Laboratoriotilat olivat käytössä vuoteen 2011 asti ja pieni osa toimistotiloista vielä sen jälkeen.²⁸ Laajennuksessa toimi myös Soneran tukiasema.

Vuonna 2013 Salon kaupunginhallitus haki viljavarastolle ja laajennukselle purkulupaa (14.10.2013). Purkulupa ei koskenut vuoteen 2016 asti vielä käytössä olleita korkeita betonisiiloja. Salon rakennus- ja ympäristölautakunta myönsi luvan 13.11.2013. Suojelumerkinnän poistaminen osayleiskaavasta rakennuksen osalta noudatti Salon kaupunginhallituksen päätöstä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ELY teki päätöksestä valituksen, jonka seurauksena se kumottiin ja rakennuksen suojelumerkintä säilyi.²⁹

Pro Viljavarasto yhdistys perustettiin vuonna 2016. Sen tarkoituksena oli selvittää SSO:n vanhan viljavaraston ja laajennuksen säilyttämisen edellytyksiä sekä tukea sen kehittämistä. Yhdistyksen aktiiveissa ja hallituksessa oli mukana monen alan ammattilaisia. Puheenjohtajana toimi yrittäjä Tiina Vainio. Pro Viljavaraston aloitteesta arkkitehti Panu Lehtovuori teki silmämääräisen kuntoarvioinnin rakennuksesta, jonka mukaan rakennus vaikutti olevan ikäänsä ja käyttöönsä nähden suhteellisen hyvässä kunnossa. Paalutuksen ja perustuksen osalta tilanne jäi selvittämättä. Rakennusarkkitehtitoimisto Laasonen Ky teki rakennuksesta 3D-mallinnuksen konseptisuunnittelun yhteydessä. Yhdistys järjesti vuonna 2017 erilaisia tapahtumia kuten esimerkiksi joulumarkkinat, lähiruokataapahtuman sekä esityksillän. Tapahtumat herättivät laajaa kiinnostusta salolaisten kesken.

Betonisiilojen pintaan maalattiin vuonna 2018 isonkokoinen seinämaalaus osana UPEA18-taidefestivaalia, joka järjestettiin samanaikaisesti eri kaupungeissa ympäri Suomea. Taiteilija oli tässä kohteessa italialainen Fabio Petani.

Värikäs taidemaalauksen tehtiin viljasiilojen pintaan kolmeen eri ilmansuuntaan. Teos kuvaa sinivuokkoja ja mukana on myös graafisia elementtejä.

Pro Viljavarasto ry:n logo ja festivaalijuliste. Pro Viljavarasto ry:n verkkosivut.

Viistoilmakuvassa päätysivu ja rautatien suuntainen julkisivu. Julkisivumaalaus taiteilija Fabio Petani. Suunnittelija Upeart ry Rosa Hultman. SSO.

MUUTOSKAAVIOT

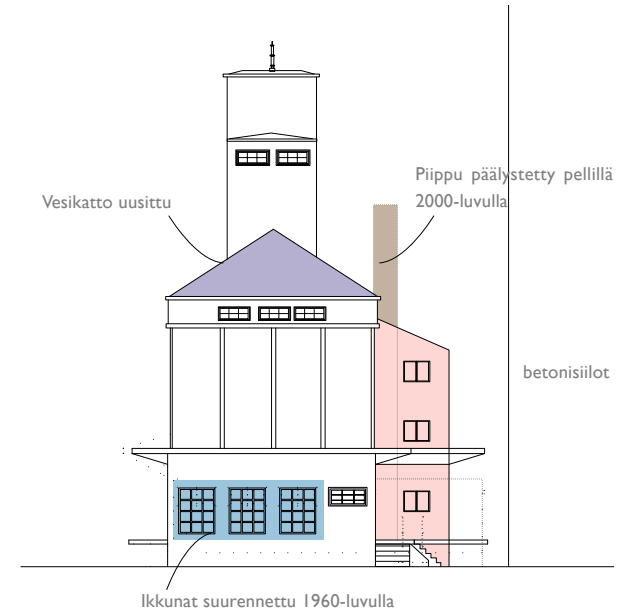
Viljavaraston suurin muutos tehtiin 1940-luvulla, kun matala puurakenteinen säkkivarasto korvattiin kivirakenteisella korkeammalla laajennuksella. Muutoksen yhteydessä purettiin alkuperäinen lämmityshuone sekä piippu. Tämän jälkeen on merkittävin ulkopuolinen muutos ollut lastauslaitureiden sekä katosten osittainen purkaminen. Molemmat olivat keskeinen osa alkuperäistä arkkitehtuuria, ja muutos on vaikuttanut ulkohahmoon. Nykyinen keltainen ja ruskea julkisivuväritys on luultavasti 1990-luvulta ja poikkeaa alkuperäisestä vaaleammasta värityksestä. Ikkunoiden ja ovien puuosat oli alun perin maalattu tummempaan sävyyn. Nykyinen valkoinen väri luo toisenlaisen kontrastin.

Rakennuksessa on tehty melko vähän sisäisiä muutoksia. Tilojen pääpiirteet ovat pitkälti säilyneet. 1930-luvun siilojen alaosat on katkaistu, kun tila otettiin muuhun käyttöön. Osa betonipilareista vaihdettiin samassa yhteydessä teräspilareihin. Laajennukseen tehtiin 1970-luvulla uudet sosiaalitilat kolmannen kerroksen sekä laboratorio- ja toimistotilat ensimmäiseen kerrokseen.

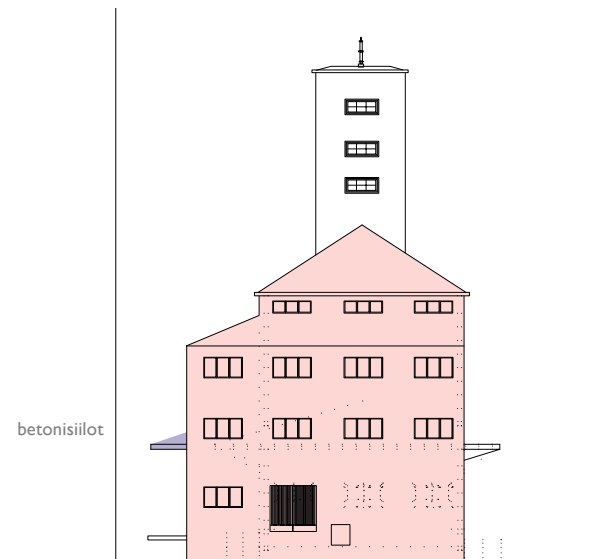
Alkuperäinen koneisto on vuosien varrella uusittu ja toiminnan lakauttamisen jälkeen vähitellen purettu. Tavarankuljettamiseen käytetyt eri aikaiset rakennusosat, kuten esimerkiksi luiskat ja liukuhihnat, ovat osittain säilyneet. Laajennusosassa on myös säilynyt alkuperäisiä valaisimia sekä muita yksityiskohtia.

Rakennuksen merkittävimmät muutokset sekä julkisivujen että pohjapiirustusten osalta on esitetty kaavioina. Käyttötarkoituksen muutokset on esitetty rasteroituina vyöhykkeinä ja muut muutokset värikenttinä ajankohdan mukaan. Tiedot muutoksista perustuvat pääasiassa rakennuslupa-asiakirjoihin. Kaavioiden pohjana on käytetty arkkitehti Salla Törmäsen piirustuksia vuonna 2017 tehdystä diplomityöstä. Kronologinen luettelo rakennuslupa-asiakirjoista on selvityksen liitteenä.

Viljavaraston pääty

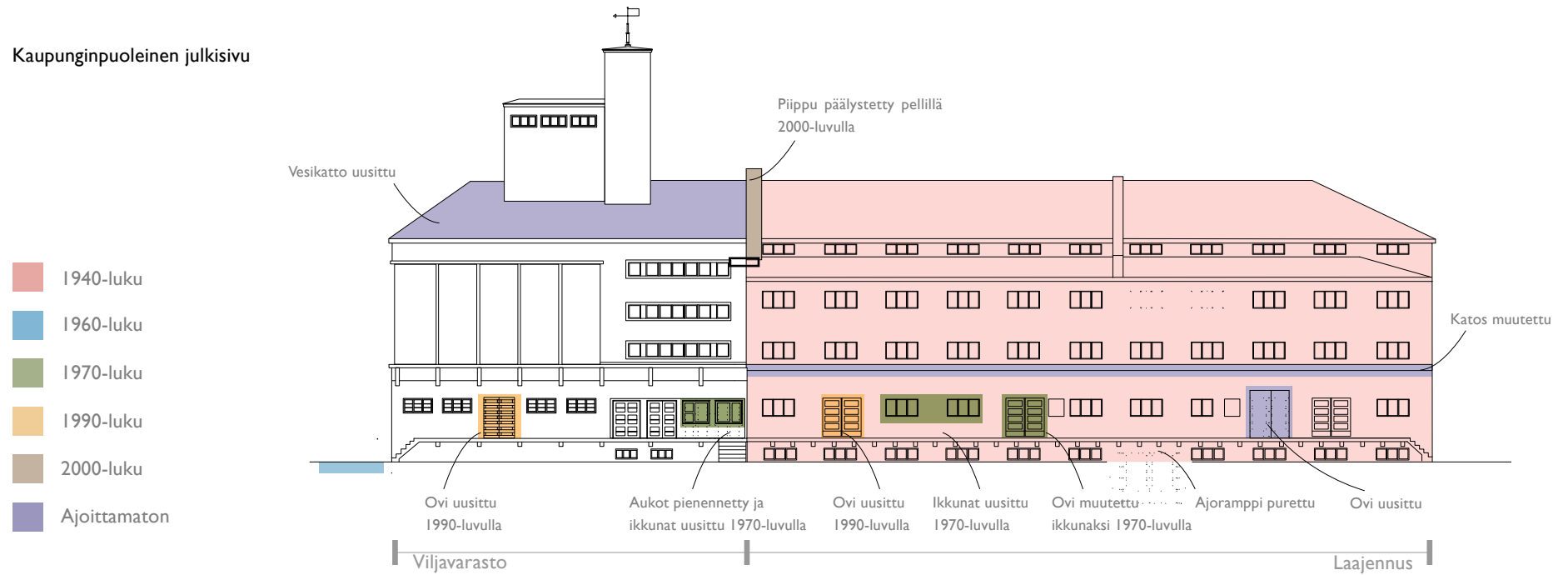
Laajennuksen pääty

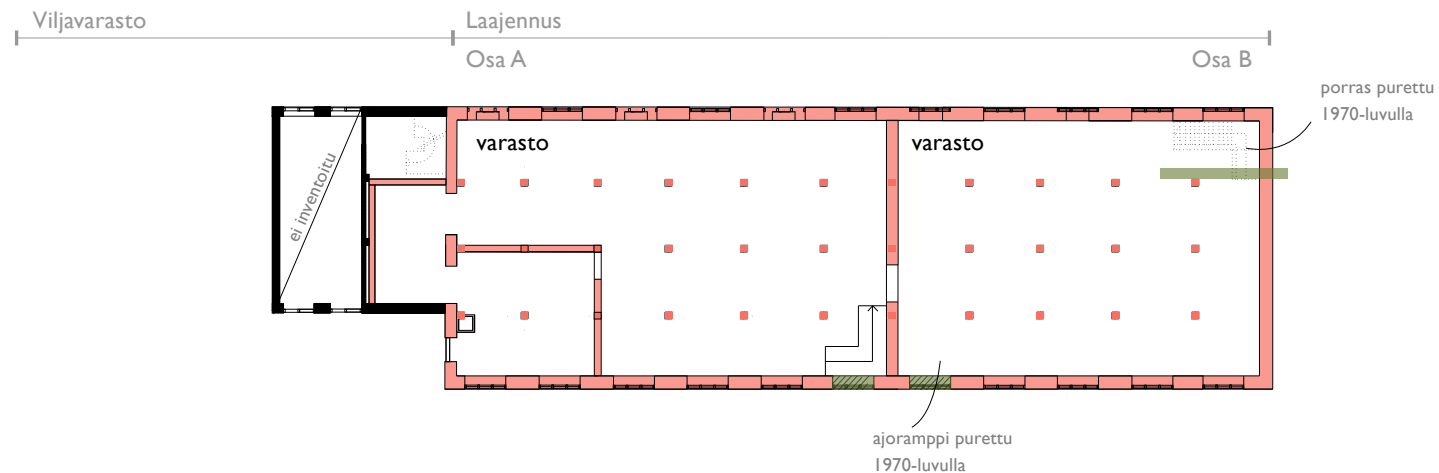
Radanpuoleinen julkisivu

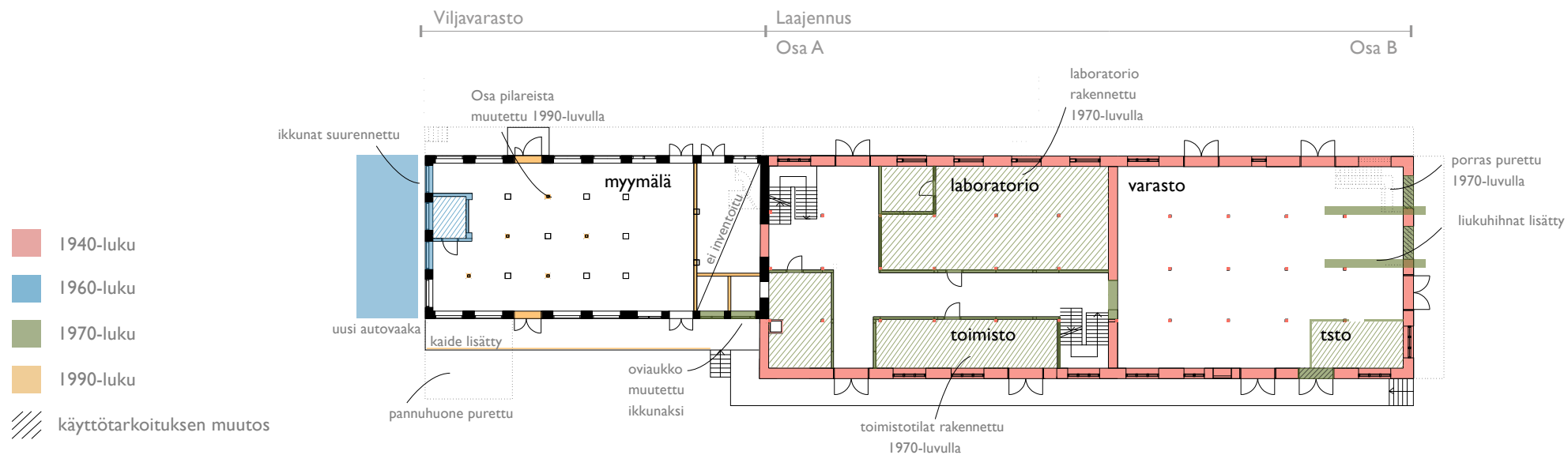
Kaupunginpuoleinen julkisivu

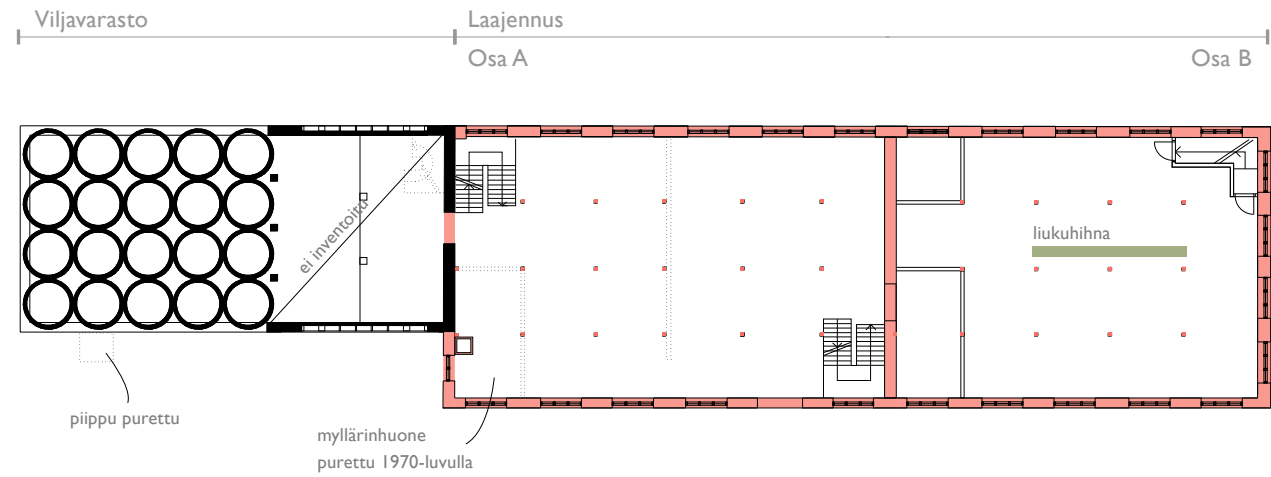
Kellari

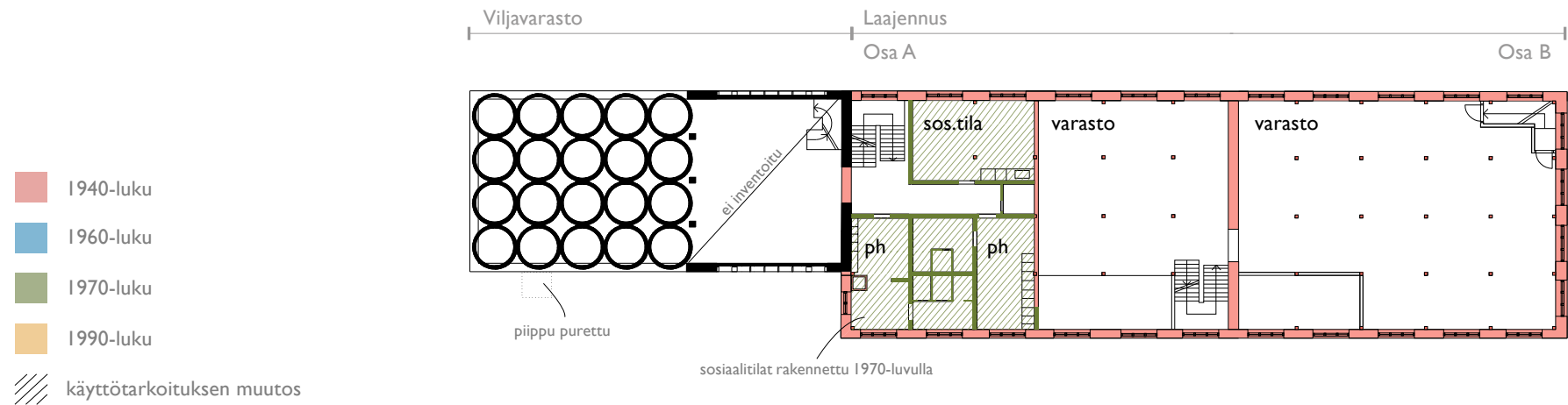
I. krs

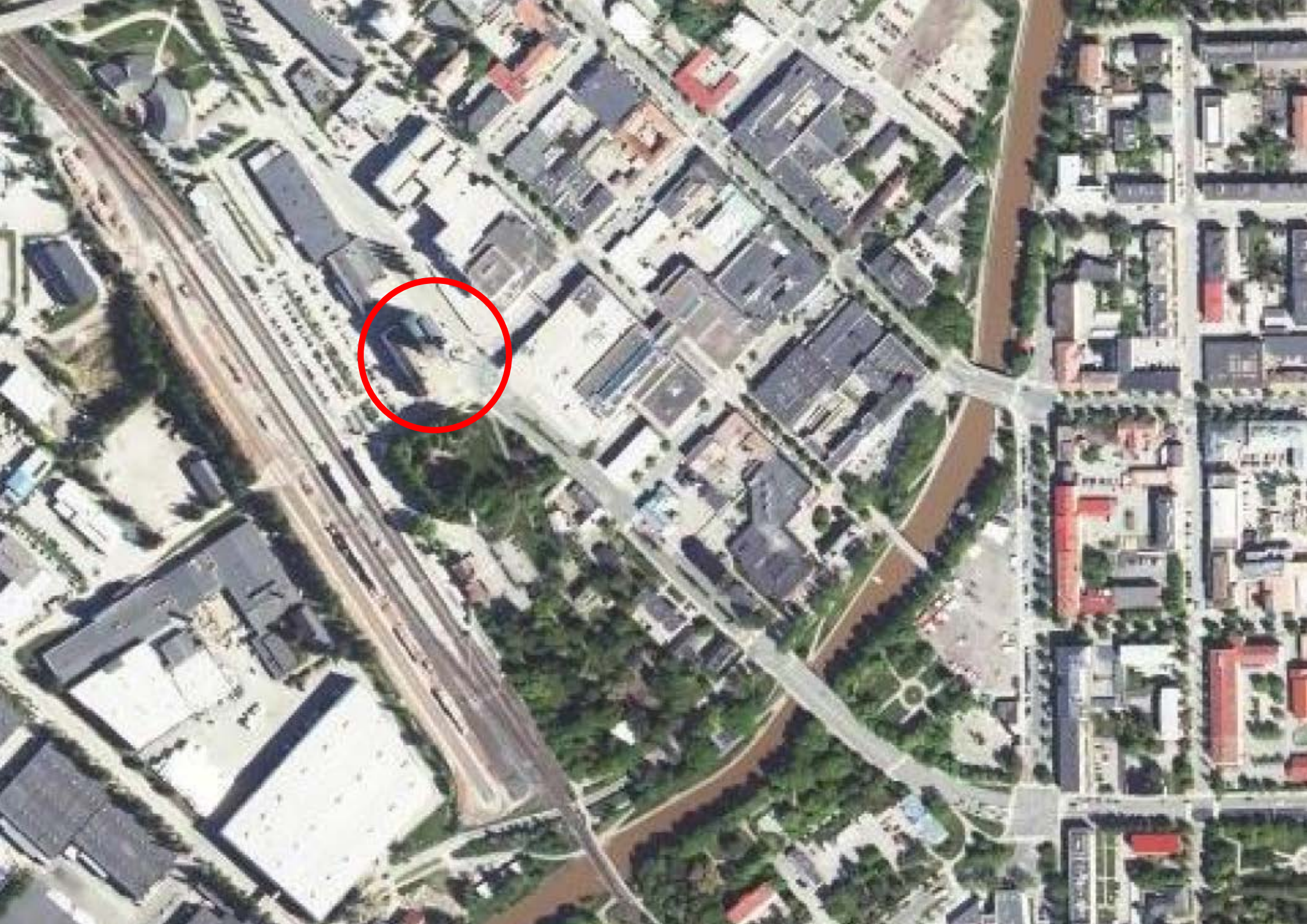

2. krs

3. krs

INVENTOINTI 2022

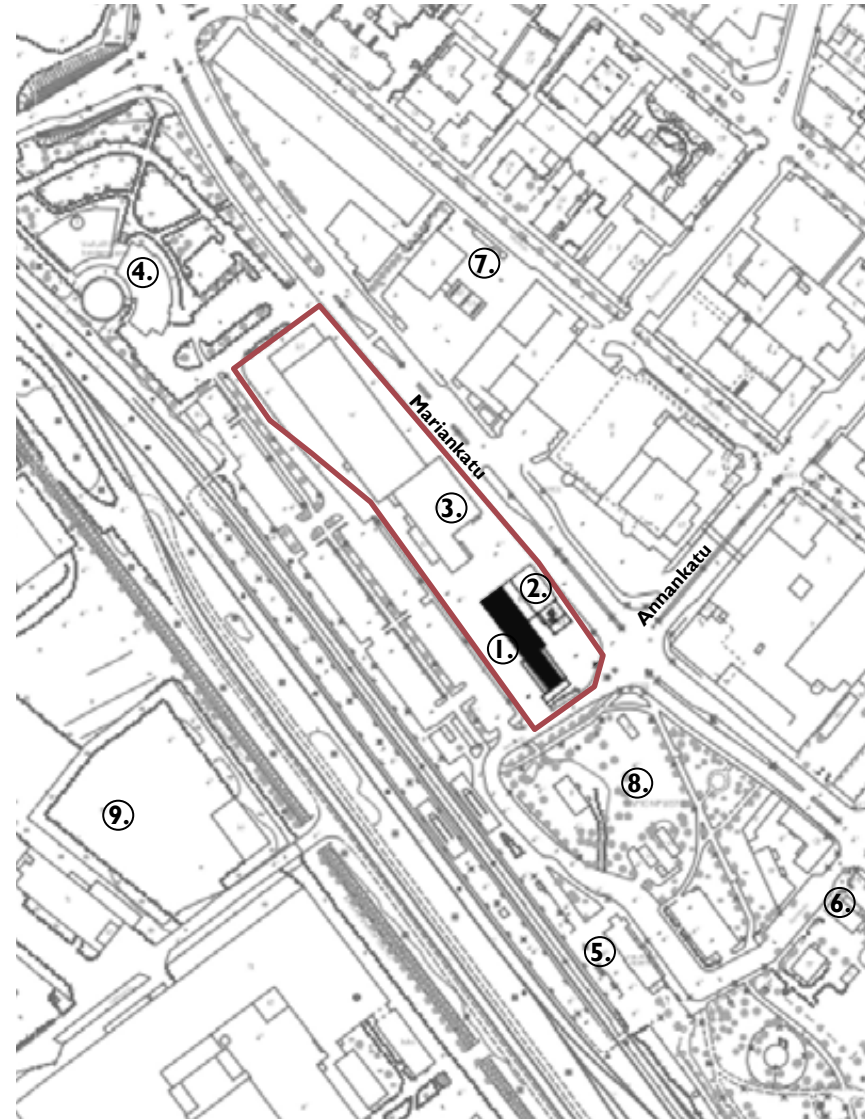

ULKOTILAT

Salon myllyn ulkotilat ja lähiympäristö on inventoitu touko- ja elokuussa 2022 tekemällä havaintoja paikan päällä. Tehtyjä havaintoja on verrattu arkistotutkimuksesta saatuihin tietoihin. Tilat on dokumentoitu valokuvaamalla inventointihetkellä sekä myöhemmin lokakuussa.

Lähiympäristössä on rata-alue, eriaikaisia rakennuksia sekä puisto. Viereiset Annan- ja Mariankadut ovat Salon pääkatuja. Piha-alue koostuu eriluonteisista ulkotiloista.

1. Viljavarasto ja laajennus
2. Betonisiilot
3. Nuorisotalo Steissi
4. Taidemuseo Veturitalli
5. Rautatieasema
6. Seurahuone
7. Linja-auto asema
8. Tapion puisto
9. Meriniityn teollisuusalue

Maastokartta. Salon karttapalvelu

Ympäristö

Salon mylly sijaitsee ydinkeskustassa Mariankadun ja junaradan välisellä alueella. Tontti on melko suuri. Etelässä se rajoittuu VR:n pysäköintialueeseen, lännessä Taidemuseo Veturitallin tonttiin, pohjoisessa Mariankatuun ja idässä Annankatuun. Samalla tontilla on rakennuksen luoteispuolella SSO:n rakentama yksikerroksinen varasto, joka nykyisin on nuorisotalo Steissin käytössä. Annankadun toisella puolella on Tapionpuisto sekä vehreä rautatieaseman ympäristö. Siihen kuuluu arkkitehti Bruno Granholmin suunnitteleman rautatieaseman lisäksi piharakennukset sekä jugendtyylinen entinen seurahuone. Mariankadun toisella puolella on linja-autoasema sekä kauppakeskus ja pysäköintihalli.

Myllyä lähestytään kaupungin puolelta pääasiassa Marian- tai Annankatua pitkin. Annankatu oli Salon ensimmäinen alusta alkaen rakennettavaksi tullut asemankaavan mukainen katu, jota tarvittiin kulkutienä rautatien tavaramakasiiniin. Katu toimii aseman henkilöliikenteen saattotienä. Sisäänajo tontille tapahtuu nykyisin myös Annankadun puolelta. Mariankatu on Salon kaakkois-luoteissuuntainen pääkatu. Mariankadun ylittävä suojatie johtaa suoraan myllyn sisäänkäyntiaukion eteen.

Myllyn vuonna 1951 valmistunut korkea betonisiilo peittää viljavarastoa ja laajennusta melkein kokonaan kaupungin suunnasta. Siilon julkisivuja on 2000-luvulla korostettu muuraleilla.

Lähiympäristö on muuttunut paljon ajan kuluessa. Erityyppisten ja -aikaisten rakennusten muodostama kokonaisuus on melko sekava. Mariankadun eteläpuoleiset rakennukset, joihin mylly kuuluu, edustavat nuorisotilaa lukuun ottamatta kulttuurihistoriallisesti merkittävää rakennuskantaa. Osa rakennuksista on suojeltu kaavassa. Salon mylly on yhä kaupungin näkyvimpiä rakennuksia ja tärkeä maamerkki kaupunkikuvassa.

1. Rautatieaseman katos ja alikulku. Radan toisella puolella on Meriniityn teollisuusalue.
2. Korkeat betonisiilot Tapionpuistosta katsottuna. Edessä rautatieaseman piharakennus.
3. Arkkitehti Bruno Granholmin suunnittelema vuonna 1898 valmistunut asemarakennus on nykyisin kahvila- ja ravintolakäytössä.
4. Yhdyskäytävä pysäköintilaitoksen ja linja-autoaseman välissä ylittää Annankatu. Taustalla viljavarasto.
5. Salon myllyä lähestytään kaakkoissuunnasta Mariankatua pitkin, jonka varrella on säilynyt vanhoja puutaloja.

Piha-alue

Kaupungin puolella on pieni sisäänkäyntiaukio, josta on pääsy sekä myllyn viljavarastoon että siilorakennukseen. Aukio liittyy rakennusten väliseen kapeaan lastaustilaan. Radan puolella on laajempi asfaltoitu piha-alue, jossa oli aikaisemmin lastauslaiturit ja raideyhteys. Piha jatkuu myös myllyn luoteispuolelle ja yhdistyy samalla tontilla olevaan Nuorten keskus Steissin pihaan. Kaakkoispuolella viljavaraston päädyn edessä on pihatasoon upotettu autovaaka.

Pääasiassa lastaustoiminnassa olleet ulkotilat muodostavat laajan asfaltilla päällystetyn piha-alueen ilman selkeitä rajoja tai reittejä. Piha-alue oli alun perin sora- ja hiekkapintainen. Myllyn toiminnan lakattua ulkotilat ovat jääneet vaille huoltoa. Yleisilme on epäsiisti. Asfalttipinta on kulunut. Sokkelin edessä on epämääräinen sora-alue, jossa kasvaa rikkaruohoja. Muuta kasvillisuutta ei piha-alueella ole. Rakennusten ahavoituneet pinnat sekä poikkeuksellinen mittakaava tekevät ulkotilojen läpikulkemisesta kuitenkin elämyksellistä. Pihalta avautuvat pitkät näkymät tarjoavat ohikulkijoille kiinnostavia kaupunkimaisemia.

1. Viljavaraston edessä on sisäänkäyntiaukio, josta on myös pääsy betonisiiloon.
2. 1960-luvulla rakennettu autovaaka viljavaraston päädyn edessä.
3. Radan puolella oli alun perin oli lastauslaiturit sekä pistoraide.
4. Nuorten keskus Steissin ja myllyn välinen piha. Taustalla linja-autoasema.
5. Viljavaraston laajennuksen ja siilon välinen lastauspihan näkymälinjassa on rautatieaseman vanha piharakennus.
6. Katettu lastauspiha oli mitoitettu kuorma-autoille sopivaksi.

JULKISIVUT

Viljavaraston ja laajennuksen julkisivut on inventoitu touko- ja elokuussa 2022 tekemällä havaintoja paikan päällä. Tehtyjä havaintoja on verrattu arkistotutkimuksesta saatuihin tietoihin. Rakennus oli inventointihetkellä ollut pois käytöstä pidemmän ajan. Ikkunoiden ja ovien eteen oli asennettu levyjä ilkvallan estämiseksi. Julkisivut on dokumentoitu valokuvaamalla inventointihetkellä sekä myöhemmin lokakuussa.

Rakennus koostuu kahdesta osasta. Viljavarasto on alkuperäinen 1930-luvulla rakennettu osa ja laajennus on 1940-luvulla rakennettu varasto. Viljavaraston katolla on hissitorni.

Julkisivu lounaaseen 1:250.

Ulkohahmo ja arkkitehtuuri

Rakennus koostuu 1930-luvulla valmistuneesta viljavarastosta sekä sen jatkeena olevasta 1940-luvulla rakennetusta laajennuksesta. Kokonaisuus muodostaa pitkän radansuuntaisen volyymin. Molemmissa osissa on kolme kerrosta ja ullakko sekä aumakatto. Osat liittyvät saumattomasti toisiinsa. Viljavaraston katolla on korkeampi puurakenteinen hissitorni. Laajennuksessa on kaupungin puolella matalampi pulpettikattoinen osa.

Molemmat osat ovat tyypillisiä esimerkkejä aikansa asiallisesta hyötyarkkitehtuurista. Viljavaraston korkeat betonisiilot ja irtoviljan käsittely kuljettimien avulla olivat rakentamisaikana moderneja ratkaisuja, jotka edustivat uutta koneellista aikakautta. Viljavaraston ulkonäköön panostettiin enemmän kuin viereiseen varastolaajennukseen. Sen julkisivusommittelu ja detaljointi on tarkkaan mietitty.

Laajennus on puhdas varastorakennus, jonka myötä viljavaraston koko kasvoi kahdella kolmasosalla. Hyvin säännöllinen ikkuna-aukotus poikkeaa 1930-luvun rakennuksesta, mutta julkisivumateriaalit ja värit toistuvat.

Viljavaraston ja laajennuksen ulkohahmot ovat säilyneet hyvin lukuun ottamatta alkuperäistä puuvarastoa sekä pannuhuonetta, jotka purettiin 1940-luvun muutoksen yhteydessä. Molempien osien radanpuoleiset las-
tauslaiturit on purettu.

1. Viljavaraston pääty, jossa betonisiilot erottuvat omana osana.
2. Sisääntuloaukio yhdistää eri aikoina rakennetut osat.
3. Alkuperäisen viljavaraston puurakenteinen hissitorni.
4. 1940-luvun laajennuksen pääty.

Lastauslaiturit ja sokkeli

Radanpuoleiset lastauslaiturit on kokonaan purettu ja jäljet näkyvät sokkelin pinnassa. Kaupungin puolella laiturit ovat säilyneet. Laajennuksen betonilaituri on uloke ilman näkyviä tukirakenteita. Laatan paksuus on noin 110 mm. Laiturin leveys on noin 1500 mm ja luoteispäädyssä on betoniporras. Askelman korkeus on noin 180 mm ja etenemä noin 250 mm. Laituri jatkuu koko seinän pituisena ja yhtyy toisessa päässä viljavaraston laituriin. Tämä vanhempi laituri on myös betonista rakennettu. Siihen on myöhemmin lisätty puurakenteinen kaide sekä portaat.

Molempien osien sokkelit on valettu betonista vaakalautamuottiin. Muotin jäljet näkyvät pinnassa, joka on nykyisin maalattu pääosin ruskeaksi. Maalipinta on hyvin säilynyt laitureiden suojassa, mutta muualla se on rapistunut. Sokkelin ulkopinta on samassa tasossa julkisivun kanssa ja seuraa lastauslaiturien korkeutta. Radan puolella se on noin 800 mm ja kaupungin puolella noin metrin korkeudella maanpinnasta.

Viljavaraston sokkelissa on paikoittain levytettyjä luokkuja, kuten esimerkiksi entisen vastaanoton kohdalla. Laajennuksen sokkelissa on aukkoja säännöllisin välein. Kaupunginpuoleiset aukot on peitetty sisäpuolelta pystysuuntaisella laudoituksella, jossa on tuloilmaritilät.

Luoteispäädyssä on liukuhihna sekä ulostyöntävä betonikuilu. Sokkelin edessä on radan puolella noin 1800 mm leveä epämääräinen sorakaista entisen lastauslaiturin kohdalla. Muualla asfaltoitu alue alkaa heti.

1. Viljavaraston kaupunginpuoleinen laituri, johon on myöhemmin lisätty puuporras sekä kaide.
2. Viljavaraston sokkelin pinnassa on purettu lastauslaiturin jäljet.
- 3-5. Kaupungin puolella on säilynyt laajennuksen lastauslaituri sekä betoniporras. Betonilaatta on paikoittain vaurioitunut.

Julkisivumateriaalit

Viljavarastossa on muuratut ulkoseinät. Tiilen koko on noin 250 x 120 mm ja tiilet on muurattu ristilimityksellä. Kaakkoispäädyn siilot on valettu betonista. Siiloja on yhteensä 20 kappaletta ja ne on asennettu neljään riviin. Sileäpintainen pyöreä muoto erottuu julkisivussa toisen ja neljännen kerroksen välillä. Tornin ulkoseinät on päällystetty vaakasuuntaisella puupaneelilla. Nurkissa ja ikkunoiden ympärillä on myöhemmin lisätyt vaaleammat verhouslaudat.

Laajennuksessa on myös muuratut ulkoseinät. Pienempien betonitiilien koko on 250 x 60 mm ja ne on muurattu ristilimityksellä. Kaikki ulkoseinät on maalattu keltaisiksi. Pinnassa on halkeamia ja se on paikoittain paikattu laastilla. Maalipinta on rapistunut.

1. Valettujen betonisiilojen pinnassa näkyy muotin vaakasuuntaiset jäljet.
2. Viljavaraston vaurioitunut ulkoseinä.
3. Laajennuksen ulkoseinä ja sokkeli.

Vesikatto ja katokset

Viljavarastossa on uusittu ruskeaksi maalattu saumattu peltikatto. Katossa on lyhyet räystäät sekä ulkopuoliset vesikourut. Tornin katot on päällystetty aaltopellillä. Huipussa on terästanko ja peltinen tuuliviiri, jossa on vuosiluku 1935.

Viljavaraston radan- ja kaupunginpuoleiset katokset on kallistettu rakennuksen suuntaan. Vedenpoisto tapahtuu ulkoseinän ja katoksen yhtymäkohdassa, jossa on sisäänrakennettu ränni. Sadevesi ohjataan julkisivupinnassa oleviin syöksytorviin. Radan puolella on osittain säilynyt alkuperäinen syöksytorvi. Katosten betoninen alapinta on maalattu seinien sävyyn vaaleankeltaisella ja niiden alapinnassa näkyvät pituussuuntaiset muotinjäljet. Katokset on kannatettu säännöllisin välein asennetuilla betonipalkeilla, jotka kapenevat ulospäin.

Laajennuksen katto on päällystetty sementtitiilillä. Katossa on lyhyet räystäät sekä neliönmuotoiset vesikourut, joista osa on alkuperäisiä. Julkisivupinnassa kulkevat suorakaiteenmuotoiset syöksytorvet. Laajennuksen ja viljavaraston yhtymäkohdassa on paloseinä, joka nousee katon yläpuolelle. Kaupunginpuoleisessa matalammassa osassa on aaltopellillä päällystetty pulpettikatto.

Laajennuksen radanpuoleinen katos on purettu. Kaupungin puolella katos on säilynyt, mutta muutettu. Alkuperäinen puurakenteinen sisäänpäin kallistettu katos on päällystetty loivalla pulpettikatolla. Vedenpoisto tapahtuu pääasiassa ulkoseinän ja katoksen yhtymäkohdassa, mutta ulkoreunassa on myös suorakaiteenmuotoinen peltikouru. Katoksen alapinnassa on sormipaneeli. Pinta on yhtenäinen ilman näkyviä tukirakenteita.

1. Viljavaraston alkuperäinen katos.

2. Laajennuksen ja viereisen betonisiiloston katokset.

Sisäänkäynnit ja ovet

Rakennuksessa on erityyppisiä ja -aikaisia ulko-ovia. Osa ovista on alkuperäisiä ja osa on uusittu.

Viljavarastossa oli identtiset pääsisäänkäynnit sekä kaupungin että radan puolella; neljä samankokoista aukkoa, joiden keskellä oli kaksi pariovea ja sivuilla vierekkäin sijaitsevat ikkunat. Kaupungin puolella kaksi oviaukkoa on muutettu ikkunoiksi ja niiden alaosa on muurattu kiinni. Muut aukot ovat säilyneet. Ne on nykyisin levytetty ulkopuolelta. Aukkojen leveys on 1400 mm ja korkeus 2100 mm. Aukkoja kiertää suorakaiteenmuotoinen kehys, jonka leveys on 140 mm ja syvyys 100 mm. Alkuperäiset puulasiovet ovat säilyneet. Ovillehti on jaettu vaakasuuntaisesti kolmeen osaan. Jokainen osa on vielä jaettu kapeammalla vaakapuitteella kahteen osaan. Puukarmien ulkopuolella on pyöreä lista.

Viljavaraston sekundääriovet on uusittu. Kaksiosaiset epäsymmetriset ovet aukeavat ulospäin. Ovien leveys on 1560 mm ja korkeus 2100 mm. Ulkopinta on päällystetty pystypuupaneelilla. Ovilla on ulkopuoliset puiset vuorilistat, kromatut lankavetimet sekä potkupellit. Radanpuoleisen oven edessä on painekyllästetystä puusta rakennettu taso sekä porras.

Laajennuksen radan puolella on todennäköisesti kolme alkuperäistä pariovea, joiden leveys on 1850 mm ja korkeus 2050 mm. Ovet aukeavat ulospäin ja ovilehti on päällystetty vaakapaneelilla. Alkuperäinen teräsvedin on paikoittain säilynyt. Nykyinen pääovi on kaupungin puolella. Se on uusittu teräspariovi, jonka ulkopinnassa on pystypuupaneeli. Saman katoksen alla on myös kolme muuta pariovea, joiden mitat ja ulkonäkö vaihtelevat. Ovien leveys on noin 1800–1900 mm ja korkeus 2000–2400 mm. Rakennuksen päädyssä on pariovi, jonka leveys on 1660 mm ja korkeus 2000 mm. Oven ulkopinnassa on pystypuupaneeli.

1. Viljavaraston pääoven muurattu kehys ja pyörästetty lista.
2. Laajennuksen alkuperäinen varasto-ovi.
3. Viljavaraston pääovet on levytetty umpeen.

Ikkunat ja luukut

Rakennuksessa on erityyppisiä ja -aikaisia valkoisia puuikkunoita. Suurin osa ikkunoista on alkuperäisiä, mutta osa on uusittu. Melkein kaikki ikkunat oli inventointihetkellä levytetty ulkopuolelta. Osaan ikkunoista oli asennettu ulkopuolinen teräsrilä.

Viljavaraston ensimmäisen kerroksen molemmilla sivuilla on neljä ikkuna-aukkoa. Aukkojen leveys on 1640 mm ja korkeus 850 mm. Ne sijaitsevat pareittain ja umpinaisen väliosan leveys on noin 360 mm. Aukkojen ympärillä on betonirakenteinen kehys, jonka leveys on 85 mm ja syvyys 70 mm. Kehys sitoo vierekkäiset ikkunat yhdeksi kokonaisuudeksi. Alapuolella olevan kehyksen pinta on kallistettu ulospäin ja se toimii vesipeltinä. Päädyssä oli alunperin samanlaiset aukot. Kolmea niistä on myöhemmin suurennettu.

Viljavaraston ylemmissä kerroksissa on pitkät vaakasuuntaiset ikkuna-aukot, joiden keskellä on viisiosainen ikkuna ja sivuissa yksiosaiset ikkunat. Ikkunoiden välissä on umpinainen väliosa ja ympärillä samanlainen kehys kuin ensimmäisessä kerroksessa. Siilojen yläpuolella on ikkunoita ainoastaan päädyssä. Tornin matalammassa osassa on kolme pientä ikkunaa vierekkäin.

Viljavarasto (kuvat 1-4)

1. Ensimmäisen kerroksen kehystetty ikkuna.
2. Suurennetut päätyikkunat autovaa'an kohdalla.
3. Ikkunoiden betonirakenteinen kehys.
4. Pääsisäänkäynnin kohdalla oli myös luukku toiseen kerrokseen.

Laajennus (kuvat 5-7)

5. Ensimmäisen kerroksen alkuperäinen puuluukku.
6. Julkisivun toistuvat ikkunarivit.
7. Ensimmäisen kerroksen kolmiosainen ikkuna.

Laajennuksen kaikissa kerroksissa on suorakaiteenmuotoisia ikkunoita, jotka on jaettu pystypuitteilla kolmeen osaan. Niiden leveys on noin 1660 mm ja korkeus noin 900 mm. Neljännen kerroksen ikkunat ovat hieman matalampia. Betoninen ikkunapenkki on ulospäin kallistettu. Ikkunoiden lisäksi on ensimmäisessä kerroksessa myös paikoittain puuluukkuja, joiden leveys on 970 mm ja korkeus 900 mm. Luukuissa on vaakasuuntainen puupaneeli.

Tekniset asennukset

Julkisivuissa on valvontakameroita, liikennekylttejä sekä eriaikaisia ja -mallisia ulkovalaisimia.

Viljavaraston radan puolella on katoksen alapinnassa kaksi laatikkomallista ulkovalaisinta kiinnitetty betonipalkkeihin. Sähköasennukset kulkevat metaliputkissa. Kaupungin puolella on pääovien kohdalla mahdollisesti alkupe-
räinen ulkovalaisin. Sekundäärioven yläpuolella on suorakaiteenmuotoinen valkoinen muovikupuvalaisin.

Laajennuksessa on radan puolella säilynyt osa vanhasta seinävalaisimesta ja päädyssä kokonainen valaisin. Päädyssä on varastosta ulosjohtava teräksinen liukuhihna.

1. Viljavaraston alkuperäinen seinävalaisin pääsisäänkäynnin kohdalla.
2. Laajennuksen päädyssä on myöhemmin rakennettu liukuhihna.
3. Laajennuksen mahdollisesti alkuperäinen seinävalaisin.

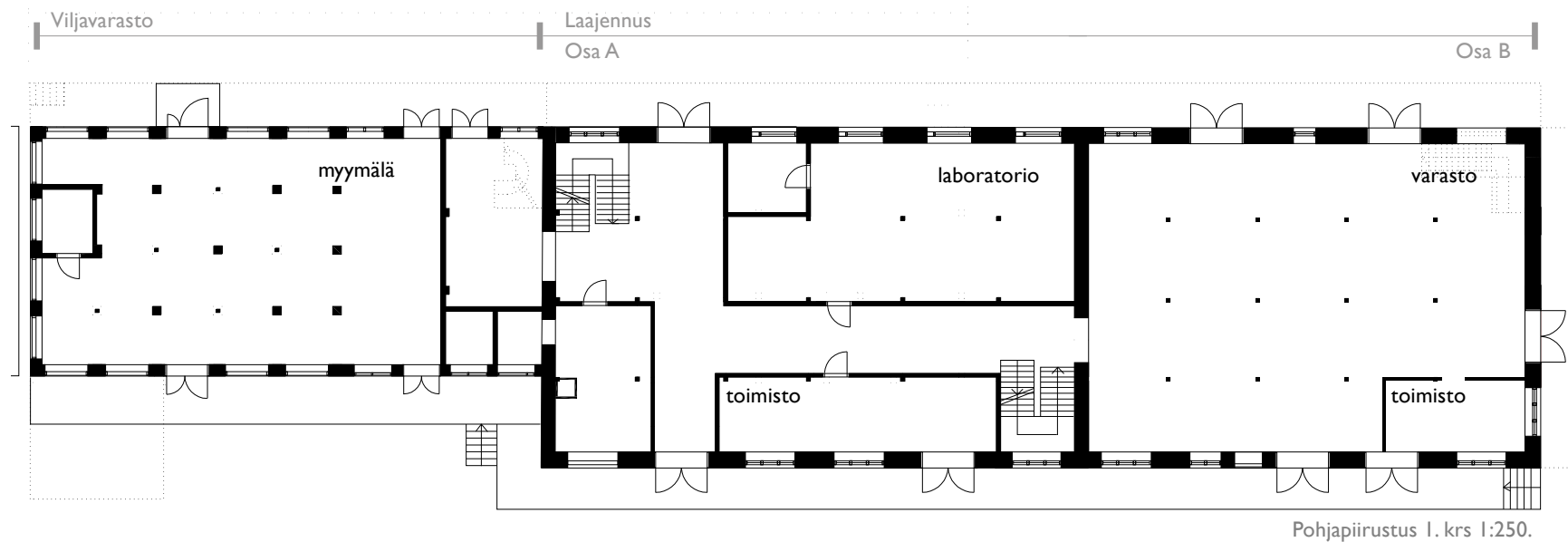

SISÄTILAT

Viljavaraston sekä laajennuksen sisätilat on inventoitu elokuussa 2022. Sisätilojen inventointi on suoritettu tilaratkaisuja ja tyypillisiä piirteitä kuvaillen. Samassa yhteydessä sisätilat on dokumentoitu valokuvaamalla. Kaikki tilat olivat inventointihetkellä pois käytöstä ja suurin osa ikkunoista levytetty ilkvallan estämiseksi. Sisätiloissa oli rajoitetusti valoa ja tilojen epäsiisteys vaikeutti inventointityötä. Viljavaraston hissitorni, kellari sekä siilot oli kokonaan suljettu eikä niitä ollut mahdollista inventoida. Ainoastaan ensimmäisen kerroksen myymälätila sekä laajennuksen kaikki tilat inventoitiin.

Sisätilat koostuvat kahdesta osasta. Viljavarasto on alkuperäinen 1930-luvulla rakennettu osa ja laajennus on 1940-luvulla rakennettu varasto. Laajennus on jaettu paloseinällä osaan A ja B.

Varastomyymälä

I. krs.

viljavarasto

Viljavaraston päädyssä oli alunperin siilot ja niiden vieressä vastaanottohuone ja hissitorni. Tilojen perushahmo ja käyttötarkoitus on muuttunut. Siilojen ja vastaanoton välinen seinä on ensimmäisessä kerroksessa purettu ja siilo-osa on muutettu varastomyymäläksi. Päätyseinän eteen on myöhemmin rakennettu pieni vaakahuone. Entisen vastaanoton kohdalla on sosiaalitila sekä väliseinällä erotettu tavaraovi.

Varastomyymälästä on uloskäynnit sekä radan että kaupungin puolelle. Molemmat ovat vasikallisia ovia, joiden pinnassa on sisäpuolella pystylaudoi- tus. Kaupungin puolella ulko-oven edessä on teräsportti. Entisen vastaanoton alkuperäiset parilliset lasiovet ovat osittain säilyneet, mutta eivät enää ole käytössä. Ovien ulkopuoli on levytetty.

Sylinterin muotoiset betonisiilot on tuettu neliönmuotoisilla noin 300 x 300 mm teräsbetonipilareilla. Suppilonmuotoinen alaosa sijaitsi alunperin noin 2,1 metrin korkeudella lattiapinnasta. Alaosat on sahattu poikki ja varastomyymälässä on nykyisin maalattu valkoinen lautakatto, joka peittää siilot kokonaan. Huonekorkeus on noin 2,5 metriä. Alkuperäiset pilarit on

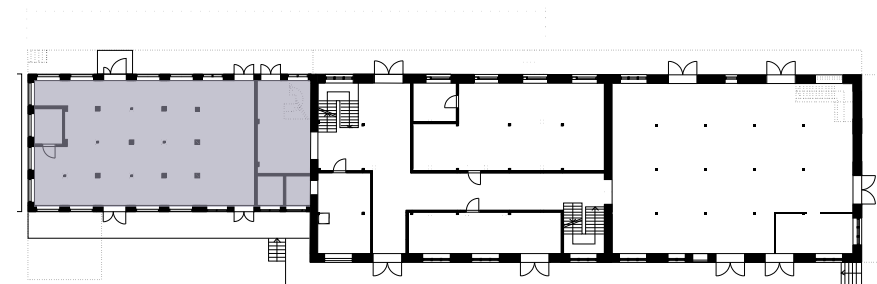
osittain korvattu 100 x 100 mm valkoisilla teräspilareilla. Muuratut ulkoseinät on pääosin maalattu valkoisiksi.

Lattia on maalamatonta betonia. Jalkalistaa ei ole.

Ikkunat ovat pääosin alkuperäisiä noin 480 mm korkeita pieniruutuisia ikkunoita. Betoninen ikkunapenkki on maalattu valkoiseksi ja sijaitsee noin 1200 mm lattiasta. Osaa päätyikkunoista on myöhemmin suurennettu.

Myöhemmin rakennetun vaakahuoneen väliseinät ovat levypintaisia ja kevytrakenteisia. Sileäpintainen uusi ovi on valkoinen. Huoneen edessä varastomyymälän puolella on vaa'an sisäyksikkö.

1. Varastomyymälän käytössä ollut siilojen alapuolinen tila.
2. Päätyikkunat suurennettiin 1960-luvulla.
3. Viljavaraston kantava rakenne koostuu betonipilareista ja -palkeista. Osa ensimmäisen kerroksen betonipilareista on myöhemmin korvattu teräspilareilla.
4. Siilojen suppilonmuotoiset alaosat on sahattu poikki.
5. Kaupungin puoleisen sisäänkäynnin edessä on myöhemmin lisätty teräsportti.
6. Alkuperäinen parillinen lasiovi on levytetty ulkopuolelta.

Viljalaboratorio, toimisto ja varasto

I. krs.

laajennus

Ensimmäinen kerros on jaettu kahteen osaan (A ja B) muuratulla paloseinällä. Osien välissä on alkuperäinen teräsiukuovi. Viljavarastoon johtaa leveä teräspariovi. Tiloista on useampia uloskäyntejä sekä radan että kaupungin puolella.

Pääsisäänkäynti sijaitsee A-osan itänurkassa. B-osan päädyssä on myös pihalle johtava säkkeluiska. A-osassa on kaksi alkuperäistä U-muotoista puuporrasta. Paloseinän kohdalla oleva porras jatkuu betonirakenteisena myös kellariin. B-osan porras on tässä kerroksessa purettu. Toiseen kerrokseen johtava tavaroille tarkoitettu kierreramppi on säilynyt.

Muuratut ulkoseinät ovat tässä kerroksessa paksummat ja tukevat ylemmän kerroksen lattiarakenteita. Ovi- ja ikkuna-aukkojen yläpuolella on betonipalkit tai muurattu holvi. Tiloissa on alkuperäiset puupilarit sekä välipohjarakenteet. Kerroshkorkeus on 2850 mm.

Kuvat A-osa:

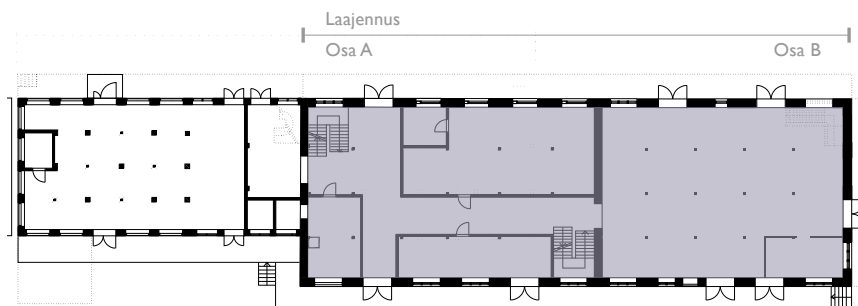
1. Laajennuksen ensimmäisessä kerroksessa on kantavat puupilarit sekä välipohjarakenne. Lattia on betonia.
2. 1970-luvulla rakennettu laboratoriotila, jossa on säilynyt erilaisia laitteita ja työvälineitä.
3. Uusittu ikkuna myöhemmin rakennetussa toimistotilassa.
4. Laboratorion ja toimistotilojen kevytrakenteiset seinät ovat helposti poistettavissa.

Kuvat B-osa:

5. B-osan varastotilassa on myöhemmin rakennettu toimistokoppi.
6. Varastotilassa on pariovet sekä radan että kaupungin puolella.

Tilojen perushahmo ja käyttötarkoitus on osittain muuttunut. A-osan keskellä oli todennäköisesti alun perin väliseinillä erotettu myllykoneisto. Se on purettu ja tilassa on myöhemmin rakennetut toimisto- sekä laboratoriotilat. Myöhemmin rakennetut seinät ovat kevytrakenteisia ja levypintaisia. Tiloissa on valkoinen levykatto ja lattia on päällystetty muovimatolla. Alkuperäiset ikkunat on näissä tiloissa korvattu kaksiosaisilla ruskean värisillä puuikkunoilla, jossa on kapeampi umpinainen tuuletusosa.

B-osa on säilynyt avonaisena varastona lukuun ottamatta luoteisnurkan pientä toimistohuonetta. Katto on pääosin eristetty ja levytetty harmailla levyillä. Katossa on paloseinän kohdalla myöhemmin avattu iso aukko. Alkuperäinen lattia on maalamatonta betonia. Jalkalistaa ei ole. Ikkunat ovat pääosin alkuperäisiä kolmiosaisia puuikkunoita.

Varasto

2. krs.

laajennus

Toinen kerros on jaettu kahteen osaan (A ja B) muuratulla paloseinällä. Tilojen välissä on alkuperäinen teräslukuovi. Hissitorniin johtaa yksilehtinen teräslaakaovi.

A-osassa on kaksi alkuperäistä U-muotoista puuporrasta. Paloseinän vieressä sijaitsevan portaan sivuseinä on levytetty. Toisessa portaassa on puiset avokaiteet. B-osan porras on tässä kerroksessa säilynyt ja jatkuu kolmanteen kerrokseen. Alkuperäiset puiset kierrerrampit ovat myös säilyneet sekä koneellisesti toimiva liukuhihna, joka johtaa ylemmän kerrokseen.

Tilojen perushahmo ja käyttötarkoitus on osittain muuttunut. A-osa oli alun perin jaettu väliseinällä kahteen yhtä suurteen osaan. Väliseinä sekä mylärin pieni huone on purettu. Kaikki koneet sekä jauhopöydät on poistettu. B-osan varastoon, joka alun perin oli yhtenäinen, on rakennettu erilliset toimisto- ja pukuhuoneet.

Kuvat A-osa:

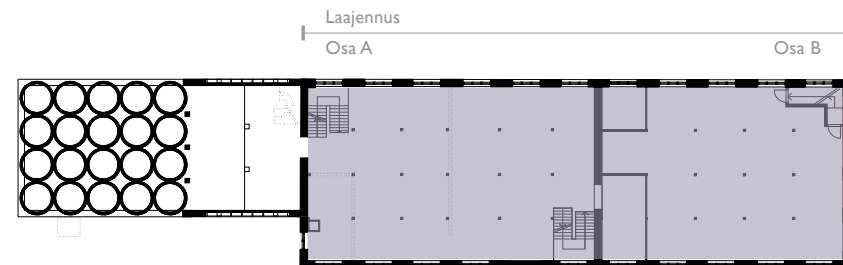
1. Alkuperäiset puurakenteet ovat hyvin säilyneet.
2. A- ja B-osan välinen alkuperäinen teräsluku-ovi.

Kuvat B-osa:

3. Koneellisesti toimivan liukuhihnan avulla siirrettiin tavaraa kerrosten välillä.
4. Varaston katto on eristetty harmailla levyillä ja seinät maalattu valkoisiksi.
5. Tilassa on säilynyt alkuperäinen kierrerramppi, jonka avulla siirrettiin säkkejä ylemmästä kerroksesta.

Tiloissa on alkuperäiset puupilarit sekä välipohjarakenteet. Kerroskorkeus on 2850 mm. Yläpohja on A-osassa eristämätön. B-osan katto on eristetty ja pinnassa on harmaita levyjä. Alkuperäinen lankkulattia on kulunut ja maalaamaton. Jalkalistaa ei ole. B-osan lattiassa on pukuhuoneen kohdalla myöhemmin avattu iso aukko. Muuratut ulkoseinät on pääosin maalattu valkoisiksi. Ikkunat ovat alkuperäisiä harmaaksi maalattuja puuikkunoita.

Toimisto- ja pukuhuoneen uudet väliseinät ovat kevytrakenteiset. Ulkopinnassa on sormipaneeli.

Sosiaalitilat ja varasto

3. krs.

laajennus

Kolmas kerros on jaettu kahteen osaan (A ja B) muuratulla paloseinällä. Tilojen välissä on alkuperäinen teräsiukuovi. Hissitorniin johtaa yksilehtinen teräslaakaovi.

A-osassa on kaksi alkuperäistä U-muotoista puuporrasta. B-osan porras on tässä kerroksessa säilynyt ja jatkuu ullakolle. Portaen ympärillä on seinät. Tilan keskellä on koneellisesti toimiva liukuhihna alempaan kerrokseen.

Tilojen perushahmo ja käyttötarkoitus on muuttunut. Väliseinän länsipuolella on nykyisin varasto ja itäpuolella 1970-luvulla rakennetut sosiaalitilat. Keskikäytävän varrella on ruokailuhuone, sekä miesten ja naisten puku- ja pesutilat. Uudet väliseinät ovat kevytrakenteisia ja levypintaisia. Tiloissa on käytetty kirkkaita 1970-luvulle tyypillisiä värejä. Katto ja lattia on eristetty. Katossa on valkoiset levyt ja lattia on päällystetty muovimatolla. Väliovet ovat uusittuja laakaovia.

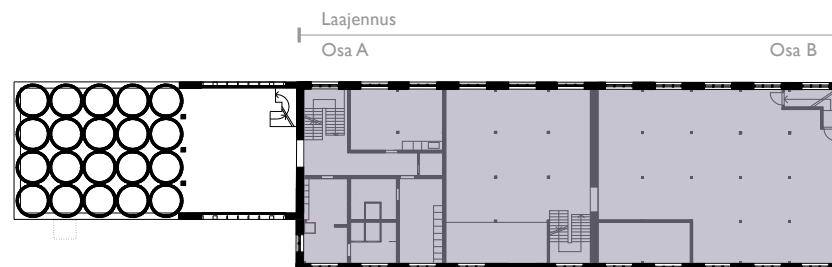
Kuvat A-osa:

1. Taukotila rakennettiin 1970-luvulla. Kaikki pinnat uusittiin ja tilat lämpöeristettiin.
2. Sosiaalitilojen materiaalit ja värit ovat aikakaudelle tyypillisiä.

Kuvat B-osa:

3. Varastoon tulee luonnonvaloa ikkunasta.
4. Alkuperäinen ikkuna sekä levytetty ulkoseinä.
5. B-osan varaston puupilarit on maalattu valkoisiksi.

A-osan varastossa sekä B-osassa on alkuperäiset puupilarit sekä välipohjarakenteet. B-osan pilarit on maalattu valkoisiksi. Kerroshkorkeus on 2850 mm. Yläpohjan kattopinta on A-osan varastossa osittain päällystetty harmaalla puupaneelilla. B-puolen kattopinnassa on valkoisiksi maalattuja levyjä. Alkuperäinen lankkulattia on kulunut ja maalaamaton. Muuratut ulkoseinät on A-osassa maalattu valkoisiksi. B-osan ulkoseinät on levytetty. Ikkunat ovat pääosin alkuperäisiä puuikkunoita.

Ullakko

laajennus

Laajennuksen ullakko on kapeampi kuin muut kerrokset ja muodostaa jatkeen viljavarastolle. Tila on jaettu muuratulla paloseinällä kahteen osaan (A ja B). Seinän keskellä on teräsluukuovi. Sekä A- että B-osassa on porras. Radanpuoleinen ulkoseinä on muurattu. Kaupungin puoleinen seinä, jonka toisella puolella on matalamman osan pulpettikatto, on puurakenteinen. Seinät on maalattu valkoisiksi.

Molemmin puolin tilaa on matalia alkuperäisiä suorakaiteenmuotoisia ikkunoita. Vesikattoa kantavat puupilarit sijaitsevat säännöllisin välein kahdessa rivissä ja on yhdistetty yläpäässä poikittaissuuntaisella puupalkilla. Paikoittain pilarit on myös tuettu sivusuunnassa. Katto on muodoltaan kolmilapelaipio. Palkin yläpuolella on suora osuus, joka laskeutuu vinosti kohti ulkoseiniä. Kattopinnassa on vaalea pituussuuntainen puupaneeli. Tilan korkeus sivuseinien kohdalla on 1 800 mm. Alkuperäinen lankkulattia on kulunut ja maalamaton. Jalkalistaa ei ole.

B-osan ullakko oli inventointihetkellä suljettu, eikä sitä ollut mahdollista inventoida.

1. A-osan ullakko ja taustalla viljavaraston ja laajennuksen välinen paloseinä.
2. Ullakolla on matalat ikkunat ja puupaneeli katossa. Kaupungin puoleinen seinä on puurakenteinen.

Kellari

laajennus

Laajennuksessa on rakennuksen kokoinen kellari. Se on jaettu muuratulla paloseinällä kahteen osaan (A ja B) kuten ylemmät kerrokset. Tilojen välissä on leveä maalattu teräs pariovi. A-osassa on ensimmäiseen kerrokseen johtava betoniporras. B-osan alkuperäinen sisäporras sekä kuorma-autoille rakennettu ramppi, joka johti pihalta kellariin, on purettu. Aukko on muurattu kiinni. Päädyssä on säkkiluiska.

Tilojen perushahmo ja käyttötarkoitus ovat pääosin säilyneet. Molemmat tilat ovat varastokäytössä. A-osassa on alkuperäinen pannuhuone itänurkassa. Pannuhuoneen kylkeen on myöhemmin rakennettu huone. B-osa on yhteinäistä varastotilaa.

Kerroskorkeus on 2700 mm. Tiloissa on tukevat neliömuotoiset teräsbetonipilarit säännöllisin välein kolmessa rivissä sekä poikittais- ja pituussuuntaiset kattopalkit. Ulkoseinät on valettu betonista, mutta sisäpuolella on tiiliverhous. Seinät ja pilarit on maalattu valkoisiksi. Pannuhuoneen paksut seinät on myös muurattu kuten piippu, joka jatkuu kerrosten läpi vesikatolle.

Kellari sijaitsee osittain maanpinnan yläpuolella ja ulkoseinissä on matalat aukot. Osa radan puoleisista aukoista oli alunperin lastauslaiturille johtavia tavaraluiskia. Luiskat on purettu ja aukot pääosin rakennettu kiinni.

Maanvarainen lattia on maalamatonta betonia.

1. A-osan kellari, jossa on pannuhuone.
2. Ulkoseinän luukku on rakennettu kiinni.
- 3-4. Ensimmäiseen kerrokseen johtava betoniporras.

SÄILYNEITÄ RAKENNUSOSIA JA YKSITYISKOHTIA

Ikkunat

1. Viljavaraston alkuperäinen pieniruutuinen ikkuna. Yksipuitteinen ikkuna on ulosaukeava. Muuratun aukon sivuosat ovat suorat. Ikkunapenkki on betonia. Sisäpuoliset puuosat on maalattu vihreänharmaiksi. Väri on mahdollisesti alkuperäinen.
- 2-4. Laajennuksen alkuperäinen kolmi-osainen ikkuna. Kaksipuitteinen ikkuna on sisään-ulosaukeava. Muuratun aukon sivuosat ovat suorat. Sivuikkunoissa on saranat ja pukinsarvipainikkeet.

Laajennuksen puurakenteet

1. Kantavan puupilarin koko on 200 x 200 mm. Puupilarin yläosassa on puiset vinotuet eli ns. vitaposket.
2. Alkuperäiset puuportaatsäilyneet, mutta askelmat on pääosin uusittu.
- 3-4. Varastojen puiset kierrerrampit ovat todennäköisesti alkuperäisiä.

Laajennuksen valaisimet ja sähköasennukset

1-3. Katosta roikkuvat erimalliset opaailasivalaisimet sähköasennuksineen ovat todennäköisesti alkuperäisiä.

Muita yksityiskohtia

- 1-2. Laajennuksen paloposti ja letku.
3. Vanha kassakaappi.
4. Laboratorion laitteet ja työvälineet.
Laboratoriossa mitattiin muun muassa kosteus, hehtolitraino sekä valkuais- ja rikkipitoisuus.

LÄHTEET JA LIITTEET

Lähdeluettelo

Arkistot

Maanmittauslaitos (ML)

Kartat

Salon historiallinen museo (Samu)

Salon kaupunki, kaavoitus (Skk)

Kaavat

Salon kaupunki, karttapalvelu

Kartat

Salon kaupunki, rakennusvalvonta (SRakvv)

Piirustukset

Suur-Seudun Osuuskauppa (SSO)

Asiakirjat, piirustukset

Turun museokeskus (Tmk)

Vanhat valokuvat

Aikakausi- ja sanomalehdet

Arkkitehti 1-2/1949

Salon Seudun kunnallislehti 14.9.1935, 29.10.1936

Verkkolähteet

Pro Viljavarasto ry:n verkkosivut. <https://proviljavarasto.com/tietoa-meista/>
Haettu 21.9.2022.

Hankkijan verkkosivut. <https://www.hankkija.fi/Hankkija/historiaa/>
Haettu 13.10.2022.

Painamattomat lähteet

Arkkitehtitoimisto Schulman Oy 2010: Helsingin mylly. Rakennushistoriaselvitys.

Törmänen, Salla 2017: Salon myllyn ja viljavaraston korjaussuunnitelma. Diplomityö. Oulun yliopisto. Arkkitehtuurin tiedekunta.

Painetut lähteet

Alifrosti, Kari 2005: Yhteistoimin omin voimin. Salon seudun osuuskaupan historia. Suur-Seudun Osuuskauppa SSO.

Alifrosti, Kari 1996: Salon ja Uskelan historia 1869—1990. Salon kaupunki.

Jokinen, Teppo 1993: Erkki Huttunen 1901—1956 arkkitehti. Suomen rakennustaiteen museon monografiasarja.

Niskanen, Aino 1987: Osuusliike rakentaa. Ajankuvia arkkitehtuurista. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Salo, Kimmo ja Pälvi 2018: SSO Sata vuotta maanviljelijän rinnalla. SSO Rauta-Maatalous Oy.

Lähdeviitteet

- 1 Törmänen 2017 s.20
- 2 Jokinen 1993 s.41
- 3 Törmänen 2017 s.11
- 4 Salo 1998 s.12
- 5 Alifrosti 1996 s.76
- 6 Alifrosti 1996 s.123
- 7 Alifrosti 1996 s.123
- 8 Alifrosti 1996 s.123
- 9 Alifrosti 2005 s.37-39
- 10 Alifrosti 2005 s.198
- 11 Salo 1998 s. 30
- 12 Alifrosti 1996 s.66
- 13 Alifrosti 2005 s.52-54
- 14 Alifrosti 2005 s.54
- 15 Alifrosti 2005 s.54
- 16 Salon Seudun kunnallislehti 29.10.1936
- 17 Alifrosti 2005 s.54
- 18 Salo 1998 s. 30
- 19 Törmänen 2017 s. 13
- 20 Alifrosti 2005 s.73
- 21 Salo 1998 s.34
- 22 Alifrosti 2005 s.76
- 23 Salo 1998 s.31.
- 24 Törmänen 2017 s. 13
- 25 Salo 1998 s.31.
- 26 Alifrosti 2005 s.76
- 27 Salo 1998 s.35
- 28 Pro viljavaraston verkkosivut. <https://proviljavarasto.com/tietoa-meista/>
- 29 Törmänen 2017 s.35

Liite: Rakennuslupakronologia

Salon kaupungin rakennusvalvonnan arkistossa on rakennuslupa-asiakirjoja ja piirustuksia. Piirustukset ovat saatavilla Lupapisteen sähköisessä palvelussa. Luvat on alla esitetty kronologisessa järjestyksessä.

Vuosi 1935

Rakennuslupatunnus: JO 28.6.1935

Toimenpide: Uudisrakennus, viljavarasto

Päätöspäivä: 28.6.1935

Suunnittelija: Keskusosuusliike Hankkija r.l.

Vuosi 1941

Rakennuslupatunnus: JO 15.5.1941

Toimenpide: Vehnämyllyn viljavaraston varastorakennuksen laajennus

Päätöspäivä: 15.5.1941

Suunnittelija: Keskusosuusliike Hankkija r.l.

Vuosi 1966

Rakennuslupatunnus: JO 19.4.1966§128

Toimenpide: Viljavaraston uusi maanalainen autovaaka. Päädyn ikkunat suurennettiin.

Päätöspäivä: 19.4.1966

Suunnittelija: -

Vuosi 1978

Rakennuslupatunnus: JO 3.1.1978§6

Toimenpide: Uudet sosiaalitilat viljavaraston laajennuksessa, 3. kerros.

Päätöspäivä: 3.1.1978

Lopputarkastus: 3.7.1979

Suunnittelija: Rakennusmestari Mikko Kaarto

Vuosi 1996

Rakennuslupatunnus: 734-1996-15

Toimenpide: Uusi katos ja aitaus viljavaraston eteen (Multasormi).

Päätöspäivä: 19.4.1996

Suunnittelija: Rakennussuunnittelu Ilkka Hermansson

Vuosi 1995

Rakennuslupatunnus: 734-1995-38

Toimenpide: Tilapäinen kesäpihavarastomyymlä ja mainokset.

Päätöspäivä: 24.3.1995

Suunnittelija: Rakennussuunnittelu Ilkka Hermansson

